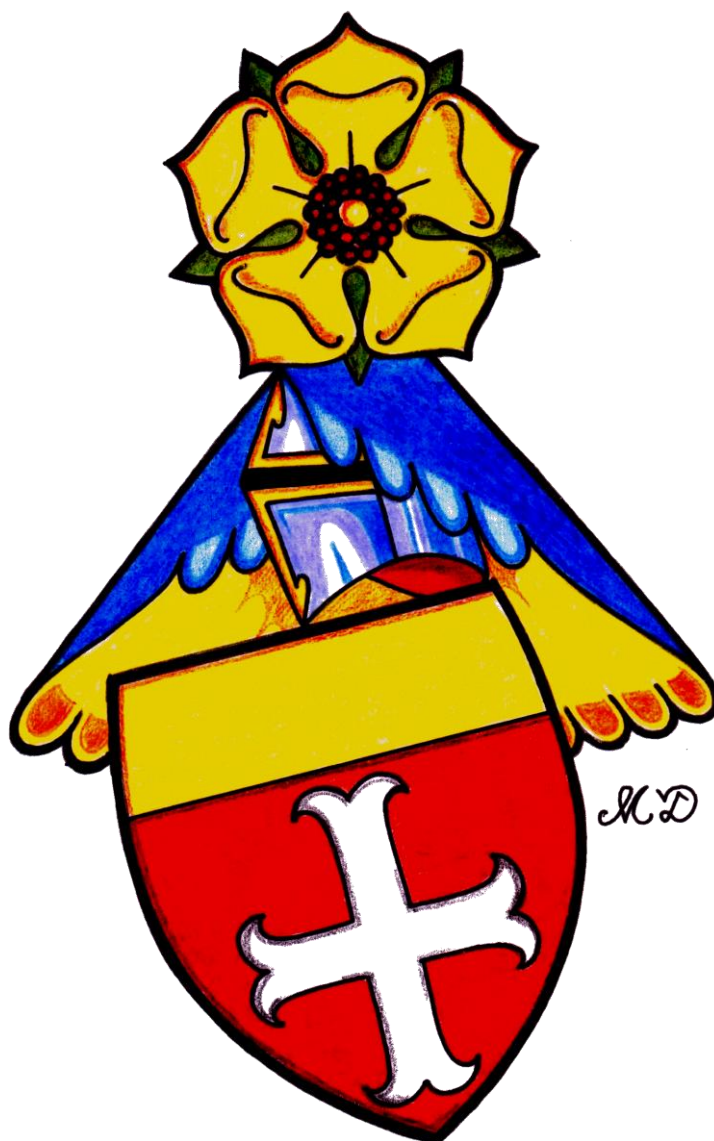

*J*IHOČESKÝ *H*EROLD

Časopis o historii a pomocných vědách historických

*Jindřich z Hradce (1402 – 1420)
generální převor řádu sv.Jana Jeruzalémského*

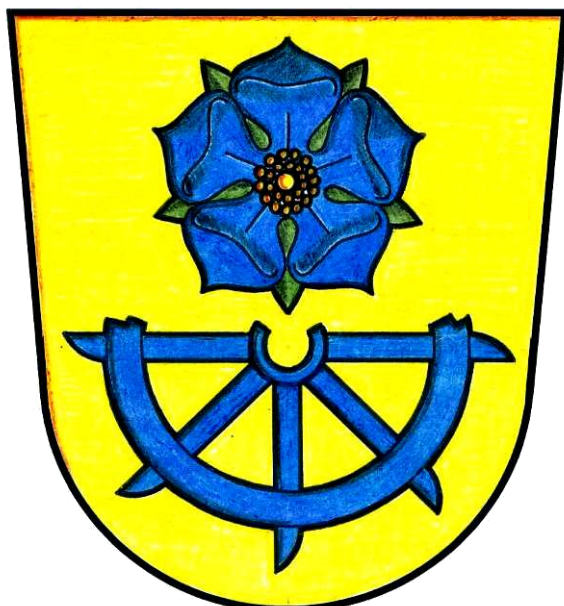
2/2006

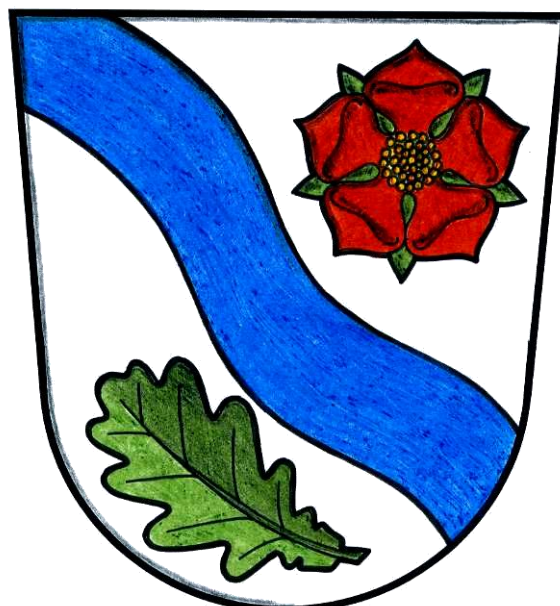
Dříteň

Mydlovary

Pístitina

Lužnice

<i>Autor příspěvku</i>	<i>Název článku</i>	<i>strana</i>
Daněk Milan Ing.	Nové znaky obcí Jihočeského kraje	2
	Obsah	3
Daněk Milan Ing.	Úvodník	4
Červenka Vladimír Mgr.	České převorství johanitů a jejich heraldika I.	5
Maráz Karel PhDr.	Ještě ke článku Ke "zvláštnostem" rožmberské heraldiky I.	24
Milec Miroslav	Pečeti příslušníků rodu pánů z Hradce	25
Tibitzanl Zdeněk	Hosínský Betlém	35
Daněk Milan Ing. Maráz Karel PhDr.	Nové znaky obcí Jihočeského kraje	36
Tibitzanl Zdeněk	Pamětní kniha farnosti Hosínské – pověst o Hosínu	38
Daněk Milan Ing.	Památky na vlastní oči viděné – červen 2006	40
Sassmann Alois	ThDr. Josef Hlouch - biskup českobudějovický a jeho znak	43
Daněk Milan Ing.	Zprávy, informace, recenze	45
Daněk Milan Ing.	Galerie šlechtických rodů –	46
Daněk Milan Ing.	Znaky majitelů hradů navštívených v roce 2006	48

Jihočeský Herold č. 2/2006

**Časopis o historii a pomocných vědách historických
vydáván 2x ročně**

**číslo 2/2006 vydáno v Českých Budějovicích dne 12.12.2006
vydavatel : Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice
evidenční číslo MK ČR E 14574**

u časopisu není prováděna jazyková korektura

úhrada nákladů na vydání ve výši 30,- Kč

Kontaktní adresa pro příjem příspěvků:

**Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice
Telefon: 737 438 029 po celý den
e-mail: danek@zoo-ohrada.cz**

Před časem jsem si přečetl v denním tisku tento krátký článek: *Na obci vlajka nezavlaje. Ševětín – Obec si nepořídí vlajku ani znak. K tomuto závěru dospěla diskuse členů zastupitelstva. Vyplynulo z ní, že by se tyto postradatelné relikvie obci nevyplatily. „Pro vytvoření znaku i vlajky platí určitá pravidla, není pravděpodobné, že by poslanci schválili nějaké amatérské návrhy“ nastínil problematiku starosta Jan Hladký. Pokud by obec zadala návrh včetně zpracování heraldikovi, stálo by ji to odhadem od šesti do patnácti tisíc korun.* Z této zprávy vyplynuly pro mne dvě základní informace. První je ta, že ještě více jak deset let po schválení zákona o obcích někteří zastupitelé obcí nevědí, jaký je vlastně mechanismus schvalování znaků a praporů, a druhá je ta, že někteří poslanci považují obecní symboly za postradatelné. To, že obce nemají příliš mnoho finančních prostředků na důležitější práce, jako je udržování obecního majetku, budování chodníků a opravy silnic, a nemohou si tudíž něco jiného dovolit, na to jsme si již zvykli. Ale tentokrát bylo sdělení pana starosty o tom, že z jednání zastupitelstva vyplynulo, „že by se tyto **postradatelné relikvie** obci nevyplatily“, a to jsme ještě neslyšeli. V době, kdy někteří poslanci ve spojení s Evropskou unií a jejími dokumenty, konkrétně s Evropskou ústavou upozorňují na to, že je ohrožena národní identita jednotlivců se od poslanců obce dozvídáme, že peníze na posílení národní identity ve formě možnosti občanů přihlásit se ke znaku a praporu své obce jsou špatně vynaložené a tyto obecní symboly jsou vlastně zbytečné.

Ať již američanům a jejich pokleslé kultuře založené na potocích krve můžeme vytýkat, že nás zaplavují podřadnými filmy, jedno právě těmto filmům vytknout nemůžeme. V mnoha z nich je ukazována národní hrdost američanů, uvědomění si sounáležitosti se svou vlastí a odhodlání jít svou vlast, či spíše zájmy všemocného kapitálu ukryté za „obranu národních zájmů“ pod vlajkou s pruhy a hvězdami „bránit“ kamkoliv na světě. Pomineme-li nesmyslnost této tzv. „obrany“ jsou v těchto filmech vidět mladí lidé, kteří neváhají položit život za svou vlast. Můj přítel se při návštěvě USA dokonce setkal s otázkou od mladých američanů, kteří se ptali „**odkud jsi a kde máš svou vlajku...** ?“ Nedovedli pochopit, že se vypravil tak daleko od vlasti bez národní vlajky. Pro ně je to samozřejmost mít vlajku na cestách u sebe a hrdě se k ní hlásit.

To u nás je situace bohužel úplně jiná. Dokážeme projevit to, že jsme součástí České republiky pouze při mezistátních utkáních našich sportovních družstev. Zatímco v mnoha státech světa jsou u mladé generace oblíbené oděvy v národních barvách, případně s národními symboly, pro naši mladou generaci není naše vlajka asi dost dobrá. Jinak by si neoblékali trička s vlajkou USA nebo Anglie. Dokonce to vypadá, že se za to, že patří k České republice skoro stydí. Je to možná trochu vinnou absencí výchovy k vlastenectví, či spíše absencí výchovy ve směru uvědomění si sebe sama jako příslušníka národa Čechů, Moravanů či Slezanů. Národní uvědomění u nás upadá vinou výchovy jak v rodině, tak ve škole a sdělení členů zastupitelstva obce ve smyslu nepotřebnosti obecních symbolů může mladé lidi bohužel utvrzovat v tom, že je nepotřebné hlásit se k tomu, že jsou občany této obce, našeho kraje a možná i České republiky. A to je myslím dost alarmující informace.

Navíc spojení „postradatelnosti“ obecních symbolů a sdělení o tom, že by se obci nevyplatily je mírně řečeno zavádějící a zcestné. Zatímco po celém světě se zástupci měst a obcí snaží u svých mladých posilovat hrdost na to, že pocházejí, nebo žijí, právě v tom konkrétním místě, našim zastupitelům asi nevadí, že se mladí lidé ke svému rodišti, nebo i bydlišti raději nehlásí. Myslím si, že investice do posílení národního sebevědomí naší mladé generace je nutná a jestli je třeba k tomuto účelu vynaložit pár desítek tisíc korun například na zhotovení obecních symbolů, případně na zhotovení propagačních předmětů, které říkají světu „jsme tady a je třeba s námi počítat“, je tahle investice dobře vynaložena.

Suverénní vojenský a špitální řád sv. Jana Jeruzalémského z Rhodu a z Malty je úplný název nejstaršího rytířského církevního řádu, jediného uskupení svého druhu, jehož historická kontinuita nebyla nikdy přerušena. Johanité čili maltézští rytíři jsou pojmem, který není neznámý celkem široké veřejnosti hned z několika důvodů. Předně je to rozsáhlá zdravotnická a sociální činnost v 90 státech na pěti kontinentech. Řád provozuje nemocnice, kliniky, lékárny, domovy pro přestárlé, školky a sanitní vozy a v neposlední řadě má i několik center pro lékařský výzkum. Popularitu řádu zajišťuje dále skutečnost, že velká část profesních rytířů je stále vázána principem urozenosti, tedy pochází ze šlechtických kruhů. Johanité ovšem sehráli důležitou roli i v minulosti. Vojensko – špitální společenství, působící v samém srdci svaté země již před křížovými výpravami, fungovalo v době bojů se seldžuckými Turky jako důležitý opěrný bod křesťanského rytířstva. I po ztrátě pozic v Palestině po roce 1291 hráli johanité, nejprve sídlem na Rhodu (do roku 1522) a od roku 1530 pak na Maltě, roli pevné hráze křesťanského světa proti rozpínavosti turecké moci ve Středomoří. Díky křížovým výpravám si johanité zjednali přízeň řady korunovaných hlav i šlechticů, kteří pak po návratu z Palestiny houfně zakládali ve svých zemích a na svých teritoriích johanitské řádové domy – komendy. Podobně také do naší oblasti pronikli johanité díky účasti českého knížete Vladislava II. a několika domácích velmožů na 3. křížové výpravě (1147 – 1149). Na sever od Alp tak v Praze vznikl krátce po polovině 12. století jeden z nejstarších řádových domů. Na počátku 14. století měl řád v našich i sousedních zemích již tolik založení, že došlo k ustavení zcela samostatné řádové provincie – českého převorství – podřízeného přímo řádovému ústředí na Rhodu. Generální představený nově vzniklého útvaru nosil zprvu titul generální převor, který se v 15. století změnil do podoby nejvyšší mistr a od poloviny 17. století byl definitivně nahrazen obecně známým označením velkopřevor. Úřad byl tradičně obsazován zasloužilými řádovými rytíři, zprvu nezřídka ze slezských komend; ve 14. století se výrazně uplatnili také příslušníci mocného rodu Markvarticů, který stál spolu s jihočeskými Bavorovici u zrodu několika řádových komend. Ve století následujícím se pak ustálila praxe obsazovat úřad generálního představeného českého převorství výhradně rytíři českého původu (v etnickém slova smyslu) pocházející z předních a velmi vlivných domácích rodů (z Michalovic, z Rožmberka, z Hazmburka, z Vartenberka apod.). Post generálního převora, respektive nejvyššího mistra, byl totiž neobyčejně lukrativní, neboť johanité byli díky svému vojenskému charakteru jednou z mála církevních institucí, která byla schopna alespoň zčásti uhájit svůj rozsáhlý majetek ve víru husitské revoluce i následujících letech politické nestability. Lví podíl na udržení pozic řádu v krizových okamžicích českých dějin měly především právě osobnosti jeho generálních představených.

Cílem předkládaného příspěvku je představit čtenářům osobnosti, které ze své pozice významně ovlivnily vývoj českého převorství řádu johanitů/maltézských rytířů od jeho vzniku až po současnost. Protože generální převor, nejvyšší mistr a velkopřevor pocházeli z předních domácích rodů, po roce 1620 i z rodů rakouských a německých (avšak s vazbami na české prostředí), přesahoval jejich vliv mnohdy hranice řádu. Uplatnili se v krajské i zemské správě, kde byla jejich pozice pevně zakotvena Obnoveným zřízením zemským. Generální představení českého převorství získali s titulem prvního zemského preláta místo a hlas na zemském sněmu, kde zasedali přímo za arcibiskupem, chyběl-li diecézní biskup. Současně se tak stali stálými přísedícími zemského soudu a královskými místodržiteli. V pozdější době se čeští velkopřevoré hlavně ve sféře vojenské jako velitelé a nezřídka vlastníci vojenských útvarů. První část oddílů věnovaných jednotlivým osobnostem tudíž tvoří stručný biogram s cílem vystihnout dějinnou úlohu dané osobnosti.

Druhým a neméně důležitým cílem je podat popisnou formou přehled vývojových tendencí heraldiky jednotlivých generálních představených českého převorství johanitů/maltézských

rytířů. Heraldická reprezentace byla zřetelným projevem urozenosti požadované pro vstup zájemce mezi profesní rytíře sv. Jana Jeruzalémského a jedním z předpokladů pro získání místa ve správní struktuře řádu. Jednotlivé varianty erbu konkrétních osob jsou hlavně ve starším období doložitelné zejména na pečetích. Zde uvádím v první řadě doklady z působení osoby ve funkci generálního představeného českého převorství. V několika případech jsou ovšem zařazeny i doklady z předcházejícího (ojediněle následného) působení ve správní struktuře řádu. Děje se tak u osob, které kupříkladu po nástupu do funkce nějaký čas užívaly ještě staršího typáře, než si nechaly zhotovit nový reflektující jejich změněné postavení v řádu. V několika případech si zařazení starší varianty vyžádala skutečnost, že „velkopřevorská“ varianta erbu prostě není dochována.

Vedle pečeti je nejčastějším zdrojem pro poznání vývoje heraldiky generálních představených českého převorství materiál epigrafické povahy (erby na exteriérech a v interiérech staveb, sepulchralia apod.), který mohl na dobře přístupných místech sdělovat důležitá fakta o nositelích erbů a jejich činnosti mnohem širšímu okruhu pozorovatelů. Ojediněle je čerpáno i z pramenů kodikologických a z ucelených erbovnických sbírek. Informační zdroje o té které variantě jsou uvedeny a blíže specifikovány v samostatném oddílu, který následuje po pasáži popisující jednotlivé zjistitelné varianty „velkopřevorského“ erbu.

Vzhledem ke značnému objemu textové i obrazové části není možné celý záměr realizovat v rámci jediného čísla časopisu, a proto je nutné ho rozdělit do několika částí. Jako nejschůdnější se jeví rozdělení na tři období. Prvním je období od vzniku českého převorství na počátku 14. století až do roku 1620, tj. do nástupu Heinricha von Logau, prvního nejvyššího mistra nečeského původu, který se kryje s osudovým datem bitvy na Bílé hoře. Druhá část bude zahrnovat osoby od roku 1620 do roku 1847, kdy se velkopřevorem stal Franz Salesius Khevenhüller – Metsch, který zažil události revolučního roku 1848, do nichž osobně zasáhl a pocítil jeho důsledky. Třetí závěrečná část by pak měla zahrnovat velkopřevory od roku 1847 až do současnosti.

1. Berthold von Henneberg (1313 – 1325)

Príslušník starobylého říšského hraběcího rodu byl v letech 1313 – 1317 posledním doloženým německým velkopreceptorem johanitů, do jehož kompetence spadaly také české země. Bývá někdy mylně ztotožňován se stejnojmenným rádcem mladého krále Jana Lucemburského. Po roce 1312 přebíral statky zrušeného templářského řádu, jež posloužily k dotvoření majetkové základny budoucího samostatného českého převorství. Nový územně správní celek johanitů, zahrnující Čechy, Moravu, Slezsko, Polsko, Rakousko, Korutany, Štýrsko a Kraňsko, vznikl ještě za Bertholdova života. Od roku 1325 však české převorství spravoval Michael z Týnce, který Henneberga vystřídal, zatímco tento odešel jako pouhý komtur (správce řádového domu komendy) do Mailbergu, kde pravděpodobně roku 1330 zemřel a byl pochován v místním kostele.

Popis erbu:

Ve zlatém poli černá slepice s červenou zbrojí.

Prameny:

Erbovní figura doložena pouze na pečetích, kde je volně umístěna v pečetním poli bez štítu. Tinkтуры jsou všeobecně známy.

Přehled typářů uvádí Lukáš Peška, Miroslav Svoboda, Příspěvek k problematice pečeti johanitských generálních převorů ve 14. a 15. století, Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, C 46, 1999, s. 43 – 44.

2. Michael z Týnce (1325 – 1334)

První generální představený českého převorství pocházel ze Slezska a byl údajně spřízněn se slezskými Piastovci. Snad je totožný s Michaellem, který je v letech 1312 – 1320 doložen

jako řádový komtur ve Velkém Týnci ve Slezsku (Tyniec nad Sleza, Grosstintz). Do dějin českého převorství, v jehož správě vystřídal Bertholda von Henneberg se nijak výrazně nezapsal.

Popis erbu:

Ve štítu tři doleva obrácené lovecké trubky v postavení 2: 1 s řemínky. Tinkтуры neznámé.

Prameny:

Erb doložen na pečetích.

Přehled typářů uvádí Lukáš Peška, Miroslav Svoboda, s. 44 – 45.

3. Havel z Lemberka (1337 – 1365)

Generální převor Havel z Lemberka pocházel z mocného rodu Markvarticů, který je úzce spjat s pronikáním johanitů do severních Čech. Svou osobou zahájil řadu několika Markvarticů v úřadě generálního představeného českého převorství. Patřil do úzkého okruhu přátel prvního pražského arcibiskupa, který jej nazýval „amicus noster dilectus“ a měl díky tomu jistě vazby i na dvůr Karla IV. Havlův význam z hlediska řádových dějin spočívá v pozvednutí stavu některých řádových domů, především pražského na Malé Straně.

Popis erbu:

- 1) V modrém (červeném) štítu zlatá (stříbrná) kráčející lvice nesoucí na hrudi zlato (stříbrno) černě polcený štítek.
- 2) Tři štíty, 1. zlato (stříbrno) černě polcený, 2. červený se stříbrným heroldským křížem, 3. modrý (červený) se zlatou (stříbrnou) kráčející lvicí.

Prameny:

První varianta je doložena na četných pečetích z let 1337 – 1365, druhý typ známe z pečeti z let 1346 – 1365.

Přehled typářů uvádí Lukáš Peška, Miroslav Svoboda, s. 45 – 47.

4. Jan (Ješek) ze Zvířetic (1367 – 1372)

Jan ze Zvířetic byl dalším Markvarticem ve funkci generálního převora. V letech 1351 – 1360 a pak opětovně v letech 1364 – 1367 je doložen jako komtur v západočeském Manětíně, mezitím působil jako komtur pražského domu. V závěru svého nedlouhého funkčního období odkázal některým johanitským komendám část soukromého majetku za spásu své duše.

Popis erbu:

- 1) zlato – černě polcený štít, helm s černo – zlatými příkrývadly, v klenotu složená křídla, přední černé se dvěma řadami zlatých srdíček, zadní zlaté. Vpravo od přílby tlapatý kříž.
- 2) Zlato – černě polcený štít provázený trojicí drobných tlapatých křížků, jeden nad horním okrajem štítu, dva po stranách.

Prameny:

První varianta je doložena na Janových komturských pečetích z let 1351 – 1361 a pak i na převorských z let 1367 a 1369. Druhá varianta přichází na pečetích z roku 1371.

Přehled typářů uvádí Lukáš Peška, Miroslav Svoboda, s. 47 – 49.

5. Ziemovit, kníže těšínský (1373 – 1390)

Syn těšínského knížete Kazimíra z rodu Piastovců se narodil pravděpodobně někdy v letech 1339 – 1340. V letech 1362 – 1367 je doložen jako komtur ve slezské Malé Olešnici (Oleśnica Mała, Kleinöls). Roku 1371 je titulován jako místodržitel českého převorství a roku 1373 je po téměř dvouletém sporu o nástupnictví po Janu ze Zvířetic s Hessem von Schlegelholz poprvé uváděn jako generální převor. V této funkci setrval až do své smrti 29. 11. 1390. Za něj proběhla roku 1373 papežská vizitace českého převorství. Vzhledem k jeho dobrému ekonomickému stavu musel převor odeslat značnou finanční částku na válku

s osmanskými Turky do řádového ústředí na Rhodos. Řádové centrum českého převorství v Praze dosáhlo za Ziemovita svého největšího rozsahu.

Popis erbu:

- 1) V modrém poli zlatá orlice s červenou zbrojí přidržující zobákem stříbrný kotvový křížek.
- 2) Čtvrcený štít, v 1. a 4. modrém poli zlatá orlice s červenou zbrojí, ve 2. a 3. červeném poli stříbrný heroldský kříž.)

Prameny:

První varianta erbu je doložena již na Ziemovitových pečetích z komturského období a byla užívána až do převorovy smrti roku 1390. Druhý, honosnější erb spatřujeme na pečetích z let 1376 – 1384.

Přehled typářů uvádí Lukáš Peška, Miroslav Svoboda, s. 49 – 51.

6. Markolt z Vrutice (1391 – 1397)

Nový převor původem ze zemanského rodu vystřídal svého předchůdce pravděpodobně roku 1391, kdy je v úřadě uváděn poprvé. Předtím je v letech 1382 – 1387 doložen jako komtur ve Strakonici. Post generálního představeného českého převorství získal patrně na přání a s podporou krále Václava IV., mezi jehož oblíbence patřil. Na počátku svého funkčního období musel řešit separatistické tendence mailberského komtura Otty Lembuchera, který plánil na odtržení rakouské části českého převorství vážně ohrožoval jeho integritu. Pravděpodobně od počátku 90. let zasedal Markolt v královské radě, což se mu stalo osudným. 11. 6. 1397 byl spolu s dalšími třemi šlechtici vylákán na Karlštejn a zde na příkaz ratibořského knížete Hanuše úkladně zavražděn.

Popis erbu:

- 1) Ve štítu husa, nad níž se vznáší drobný maltézský křížek. Tinkтуры neznámé.
- 2) Totožná figura, chybí řádový křížek.

Prameny:

První varianta je užívána pouze na pečetích z převorského období a je doložena pouze jednou roku 1392. Většinou se Markolt prokazoval na pečetích prostým rodovým erbem, a to v komturském i převorském období. Umělecká jednoduchost pečetí Markolta z Vrutice dokládá jeho nízký původ.

Přehled typářů uvádí Lukáš Peška, Miroslav Svoboda, s. 51 – 53.

7. Heřman (Hereš) ze Zvířetic (1397 – 1401)

Další z Markvarticů v hodnosti generálního převora působil dosud jako dlouholetý komtur pražské komendy (1375 – 1397). V úřadě převora působil krátce, a proto se do jeho dějin nijak výrazně nezapsal.

Popis erbu:

- 1) Černo – zlatě polcený štít, v jehož pravé polovině je umístěn stříbrný řecký křížek. Helm s černo-zlatými příkryvadly, v klenotu složená křídla, přední černé se stříbrným řeckým křížkem, zadní zlaté.
- 2) Zlato – černě polcený štít, v jehož levé polovině je umístěn stříbrný maltézský křížek.

Prameny:

První varianta erbu přichází na pečetě z roku 1398, tj. na počátku Heřmanova priorátu. Nový reprezentativnější typář s odlišným erbem si ovšem převor nechal vyrýt ještě téhož roku a používal jej až do své smrti.

Přehled typářů uvádí Lukáš Peška, Miroslav Svoboda, s. 53 – 55.

8. Jindřich z Hradce (1402 – 1420)

Jindřich z Hradce příslušník jihočeského magnátského rodu erbu zlaté pětিলisté růže patří bezesporu mezi nejvýznamnější představitele českého převorství johanitů. Svým působením

zahájil řadu výrazných osobností na tomto postu pocházejících takřka bez výjimky z předních českých panských rodů. Kariéru řádového rytíře zahájil jako komtur v slezském Zawadnu (Lichtenberg), kde je doložen roku 1392. Poté byl snad komturem ve Strakonících. O úřad generálního vedl spor s pražským komturem Bohušem Bílým z Bystřice, který si tuto funkci rovněž nárokoval. Spor byl ukončen u papežské kurie ve prospěch Jindřicha. Hned roku 1402 se nový generální převor zásadním způsobem zapsal do dějin českého převorství, když zakoupil pro řád světskou polovinu strakonického hradu a panství (polovinu hradu již řád vlastnil od 1. poloviny 13. století na základě fundace velmožského rodu Bavoroviců). V rukou johanitů tak scelil významné panství, z nějž v nadcházejících husitských válkách učinil pevnou baštu katolické strany. Sem se krátce před tím, než roku 1420 dali pražští husitští hejtmané pokyn k devastaci malostranské komendy, odstěhovalo celé řádové ústředí české provincie včetně konventu s archivem a insigniemi. Strakonice se tak staly na více než půl druhého století centrem českého převorství johanitů. V březnu 1420, krátce po začátku husitské revoluce, se Jindřich z Hradce jako přední představitel katolické strany střetl v osudné bitvě u Sudoměře s Janem Žižkou vedoucím své spolubratry a spolusestry na Tábor. Johanitská jízda nebyla s to rozložit husitské bojové postavení a generální převor byl v bitvě raněn. Na následky zranění pak ve Strakonících ještě téhož roku zemřel.

Popis erbu:

- 1) Čtvrcený štít, v 1. červeném poli stříbrný heroldský kříž, ve 2. modrém poli zlatá pětistá růže s červeným semeníkem, ve 3. modrém zlatá kotva, 4. pole červené se zlatou oddělenou hlavou.
- 2) Červený štít se zlatou oddělenou hlavou, ve spodním poli stříbrný kotvový kříž. Helm s modro – zlatými příkrývadly, v klenotu zlatá pětistá růže s červeným semeníkem.

Prameny:

První varianta doložena na pečetích z let 1402 – 1419, druhá se objevuje na pečetích z let 1407 – 1412.

Přehled typářů uvádí Lukáš Peška, Miroslav Svoboda, s. 55 – 56.

9. Ruprecht, kníže březský a lehnický (1423 – 1432)

Další z generálních převorů z řad slezských Piastovců je poprvé doložen roku 1402 jako komtur v Malé Olešnici, jímž setrval až do svého ustanovení představeným českého převorství. Řádovou provincii řídil v nelehké době husitských válek, kdy řád přišel vlivem událostí o řadu svých domů. Generální převor se většinou zdržoval ve Slezsku, které svou účastí na obraně země proti husitským vpádům pomáhal udržet baštou katolictví. V Čechách je zřejmě zastupoval Václav z Michalovic, který již roku 1424 signuje převorskou listinu. Pro českou národnost údajně Ruprecht Břežsko – Lehnický dosáhl v řádovém centru na Rhodu zřízení hodnosti velkobailliva.

Popis erbu:

Čtvrcený štít, v 1. a 4. zlatém poli černá orlice s červenou zbrojí, ve 2. a 3. červeném poli stříbrný kotvový kříž.

Prameny:

Erb je doložen na pečetích po celou dobu Ruprechtova působení v řádu, tj. v letech 1402 – 1432 a i přes hodnostní postup nositele nedoznal kupodivu žádné změny.

Přehled typářů uvádí Lukáš Peška, Miroslav Svoboda, s. 57.

10. Václav z Michalovic (1432 – 1451)

Nový generální převor, původem ze starobylého panského rodu, se do našich dějin zapsal spíše svým vlivem na politický život země v pohusitské éře než působením v čele českého převorství. Roku 1424 je co by vydavatel listiny doložen sídlem „na Strakonících“, z čehož lze usuzovat, že byl zdejším komturem a zastupoval generálního převora Ruprechta Břežsko –

Lehnického. Jako generální převor vládl rozsáhlým strakonickým panstvím a disponoval dostatečnou vojenskou mocí. Roku 1434 se jeho oddíly zúčastnily osudové bitvy u Lipan. V následujícím období vyplněném soupeřením jednotlivých šlechtických frakcí o moc v zemi platil za jednoho z důležitých předáků katolické strany a byl mu svěřen důležitý úřad krajského hejtmana v Prácheňsku. Spolu s hlavním představitelem české katolické šlechty Oldřichem z Rožmberka, s nímž úzce spolupracoval a udržoval vřelé přátelství platil za garanta pořádku v jižních Čechách. Účastnil se prakticky všech důležitých sněmů i diplomatických jednání a misí doma i za hranicemi. Roku 1438 byl přítomen korunovaci Albrechta Habsburského, při níž nesl královské žezlo. Bylo-li třeba, vojensky ztrestal veškeré narušitele pořádku jako například roku 1443 Jaroše z Drahonic, který se před ním uchýlil do prohusitsky orientovaných Vodňan. Roku 1449 se u Michalovic na Strakonících sešli katoličtí šlechtici v čele s Oldřichem z Rožmberka, aby smluvili jednotu namířenou proti předáku kališnické šlechty Jiříkovi z Poděbrad, která dle místa vzniku vstoupila do dějin pod označením Jednota strakonická. Uklidnění politické situace ve prospěch Jiříka z Poděbrad se však Václav z Michalovic již nedožil. Byl pohřben ve strakonickém hradním kostele sv. Prokopa.

Popis erbu:

- 1) Stříbrno – černě polcený štít, v jehož pravé polovině je umístěn stříbrný maltézský křížek. Helm s černou – stříbrnými příkrývadly, v klenotu složená křídla, přední černé, zadní stříbrné.
- 2) Totéž bez křížku v pravé polovině štítu.
- 3) Čtvrcený štít, v 1. červeném poli stříbrný doleva obrácený lev se zlatou zbrojí, 2. pole stříbrno – černě polcené, 3. pole dělené, v horní stříbrné polovině vyrůstá černý doleva obrácený býk, dolní polovina třikrát stříbrno – černě polcená (z Kytlic), 4. pole dělené, v horní zlaté polovici černý rostoucí lev s červenou zbrojí, dolní polovina třikrát černá – zlatě polcená (z Koldic). Dva kolčí helmy, pravý se stříbrno – červenými příkrývadly, v klenotu stříbrný lev se zlatou zbrojí. Druhý helm se stříbrno – černými příkrývadly, v klenotu černé křídlo. Zleva štít přidržuje polopostava starce v zeleném spodním oděvu a bílé sukničce s krátkými rozšířenými rukávy a opaskem pobitým kruhovými puklicemi.

Prameny:

První varianta erbu se objevuje na Michalovicově komturské pečeti z roku 1424 užitá ovšem na listině vydané v zastoupení generálního převora, a proto ji zde rovněž uvádím. Ve všech ostatních případech užívá Václav z Michalovic na pečetích nevalné výtvarné kvality ostře kontrastující s autoritou a významem pečetitele prostého rodového erbu (varianta 2). Třetí varianta je doložena nástěnnou malbou v tzv. rytířském sále strakonického hradu (dnes užívaném Muzeem středního Pootaví). Rozměrný erb, který je jedním z nejstarších dokladů užití dvou přileb s klenoty, obsahuje v dolních polích erbovní figury Kytliců a Koldiců a je vykládán jako vývod po matce (Magdalena z Koldic) a bábě (Anna z Kytlic) po otci. Přehled typů uvádí Lukáš Peška, Miroslav Svoboda, s. 58.

11. Jošt z Rožmberka (1451 – 1467)

Narodil se asi roku 1428 předáku českého katolického panstva Oldřichovi z Rožmberka a Kateřině z Vartenberka. Zřejmě již od mládí byl určen pro duchovní stav; teologické a právnické vzdělání získal na pražském vysokém učení. Ve dvaceti byl vysvěcen na kněze a záhy ustanoven proboštem pražské metropolitní kapituly. Roku 1456 byl přičiněním krále Ladislava a svého bratra Jan, hejtmana ve Slezsku, zvolen vratislavským biskupem. Jošt z Rožmberka je příkladem nelehkého osudu vlivného duchovního hodnostáře v království dvojího lidu. Po zvolení Jiříka z Poděbrad českým králem se postavil za něj a přes tuhý odpor Vratislavi dosáhl, aby uznala jeho svrchovanost. Když však roku 1462 papež Pius II. zrušil basilejská kompaktata, spustila se série událostí, kvůli nimž musel svůj postoj ke králi úplně,

byť pozvolna, změnit. Zpočátku se sice snažil vyjednávat v Římě ve prospěch Jiříka z Poděbrad, po krachu jednání a přiosťření situace však poslušen papeže, který mu hrozil odvoláním ze všech úřadů, přistoupil k Zelenohorské jednotě katolických pánů ustavené kolem Zdeňka ze Šternberka. Ke vstupu do protikrálovského tábora se marně snažil přimět i svého bratra Jana, který paradoxně dlouho setrval po boku Jiříka z Poděbrad. Přestože se musel Jošt v postoji k Jiříkovi řídit názorem kurie, jeho militantním odpůrcem se nikdy nestal. Biskup a generální převor johanitů Jošt z Rožmberka zemřel roku 1467 na svém hradě ve slezské Nise, aniž se dožil česko – uherských válek, v nichž se tříbily charaktery jeho příbuzných, přátel a spolujednotníků. Pochován byl v katedrále sv. Jana Křtitele ve Vratislavi pod figurálním náhrobníkem umístěným dnes ve zdejším Arcidiecézním muzeu. Řádový archivář Josef Hamršíd, autor knihy Jošt z Rožmberka a jeho doba charakterizuje na základě zpráv vratislavského kronikáře Petra Eschenlohera svého hlavního hrdinu takto: „Byl (Jošt) imponující i postavou, obrovitou, kostnatou a tlustou, sycenou hojným, zejména sladkým jídlem, i duchem, vtipností a výmluvností znamenitě, vybraně se vyjadřuje v latině slovy i v písmu. Dobře a jadrně mluvil a psal česky, protože nemluvil dobře německy, kázával latinsky, což jiný kněz překládal.“ Jak dobře koresponduje popis Joštovy tělesné konstituce s vyobrazením na jeho náhrobním kameni.

Popis erbu:

- 1) Čtvrcený štít, v 1. a 4. červeném poli stříbrná pětistá růže se zlatým semeníkem, ve 2. červeném poli stříbrný heroldský kříž, ve 3. červeném stříbrný maltézský kříž.
- 2) Totéž, pouze pořadí polí je prohozené.
- 3) Čtvrcený štít, v 1. a 4. stříbrném poli červená pětistá růže se zlatým semeníkem, ve 2. a 3. červeném poli stříbrný maltézský kříž.
- 4) Čtvrcený štít, v 1. červeném poli šest stříbrných lilií v postavení 3: 2: 1, ve 2. zlatém poli černá doprava hledící orlice s červenou zbrojí a stříbrným perisoniem, ve 3. červeném poli stříbrný heroldský kříž, ve 4. stříbrném poli červená pětistá růže se zlatým semeníkem.

Prameny:

Všechny varianty jsou doloženy na Joštových pečetích z celého funkčního období.

Přehled pečetí dokládajících 1., 2. a 4. variantu uvádí Lukáš Peška, Miroslav Svoboda, s. 59 – 60. Varianta 3. doložena na pečetě z roku 1453: SOA Třeboň, Cizí rody I (dále CR I), i. č. 159, sg. z Rožmberka 4/6, k. 54.

12. Jan ze Švamberka (1468 – 1510)

Jan ze Švamberka pocházel ze zchudlé větve starobylého panského rodu sídlící v okolí Milíkova u Stříbra. Zdá se, že byl vychován u svého zámožného a vlivného vzdáleného příbuzného Bohuslava VII. ze Švamberka z hlavní rodové větve, s nímž se roku 1458 účastnil volby Jiříka z Poděbrad za českého krále. Kariéra v řádu johanitů byla pro Jana nepochybně slušným existenčním zázemím. Poprvé je ve spojitosti s řádem uváděn roku 1464 jako komtur ve Strakonici, kde zřejmě zastupoval generálního převora Jošta z Rožmberka, který byl vázán svými církevními povinnostmi také ve Slezsku. Za Jana ze Švamberka se pro generálního představeného českého převorství vžilo označení nejvyšší mistr, s nímž bude operováno u následujících osob až do 17. století, kdy se prosadil nový titul velkopřevor. V politických záležitostech platil Jan ze Švamberka za zastávce umírněných postojů. Tak je představen v Dialogu Jana z Rabštejna z roku 1469, místy zde ale působí spíše nerozhodně. V pozdějších letech se ale projevil jako důsledný strážce pořádku v Prácheňském kraji, kde byl roku 1472 hejtmanem. Příkladem je roku 1477 organizace trestné výpravy proti Horažďovicím a jejich pánu Rackovi z Kocova, který odtud podnikal loupeživé výjezdy do širokého okolí. Zásadní význam Jana ze Švamberka spočívá v podpoře hospodářského rozvoje měst a městeček strakonického panství, jehož předpokladem bylo především uklidnění poměrů v zemi po nástupu Vladislava Jagellonského na český trůn. Jan ze

Švamberka potvrzuje privilegia poddanských městeček a ve Strakonicih zakládá několik nových cechů. Za jeho úřadování se však ocitá v bezprostředním ohrožení řádové ústředí na Rhodu poté, co roku 1453 Turci dobytím Konstantinopole ovládají definitivně Byzantskou říši a stávají se vážným problémem pro křesťanskou Evropu. Rhodští rytíři sice prvnímu náporu roku 1480 odolali, neustálé ohrožení však zapříčinilo zvýšený tlak centrálních řádových úřadů na placení pravidelných poplatků (responsí) z jednotlivých řádových provincií, aby mohla být financována nezbytná obranná opatření. Když roku 1501 velmistr zjistil, že Jan ze Švamberka dlouhodobě response neplatí, odvolal jej s pomocí krále Vladislava z funkce. Král pohotově prezentoval do uprázdněného úřadu svého komorníka, který však nebyl členem řádu, a proto velmistr Švamberka záhy rehabilitoval a nakonec mu i část dluhu odpustil. Na sklonku života přijal Jan ze Švamberka k sobě na Strakonice Jana z Rožmberka, který byl roku 1506 designován za příštího nejvyššího mistra. Jan ze Švamberka opustil úřad roku 1510 neznámo zda z důvodu úmrtí či odchodu na odpočinek. Jako datum úmrtí se totiž někdy uvádí až rok 1516. Jan ze Švamberka byl pochován ve strakonickém hradním kostele sv. Prokopa.

Popis erbu:

- 1) Čtvrcený štít, v 1. a 4. červeném poli stříbrný heroldský kříž, ve 2. a 3. červeném poli stříbrná labuť se zlatou zbrojí.
- 2) Čtvrcený štít, v 1. a 4. červeném poli stříbrný maltézský kříž, ve 2. a 3. červeném poli stříbrná labuť se zlatou zbrojí.
- 3) Čtvrcený štít, v 1. a 4. červeném poli stříbrný heroldský kříž, ve 2. a 3. červeném poli stříbrná labuť se zlatou zbrojí. Kolčí helm s červeno – stříbrnými příkrývadly, v klenotu labuť.

Prameny:

Všechny varianty jsou doloženy na pečetích z celého Janova funkčního období. S variantou třetí je možno se také setkat ve svorníku presbytáře kostela sv. Kateřiny ve Varvažově, který v minulosti náležel johanitům a za Jana ze Švamberka byl nově zaklenut.

Přehled typů uvádí Lukáš Peška, Miroslav Svoboda, s. 62 – 63.

13. Jan z Rožmberka (1510 – 1532)

Je pravděpodobné, že cestu Jana (nar. 24. 11. 1484), syna Voka II. z Rožmberka a Markéty z Gutštejna, do řádu johanitů otevřela finanční podpora, kterou Rožmberkové poskytli rytířům sv. Jana k obraně Rhodu před Turky roku 1480. Za tuto výraznou zásluhu byl také Janův otec přijat do bratrstva řádu a od rhodského převora obdržel právo vybrat si zpovědníka pro poslední okamžiky života. Mladý Jan, určený pro kariéru v řádu, byl vychováván na Strakonicih u nejvyššího mistra Jana ze Švamberka, kterého měl posléze vystřídat v úřadě, což spolu se vstupem do řádu potvrdil velmistr roku 1506. Již roku 1508 Jan poprvé spolusignuje listinu Jana ze Švamberka. Samostatně vystupuje co by nejvyšší mistr od roku 1510, kdy zemřel nebo odešel na odpočinek jeho předchůdce. Vedle úřadu nejvyššího mistra zastával rovněž po dlouhá léta funkci hejtmana Prácheňského kraje. Velkou pozornost věnoval hospodářství strakonického panství, jehož výnosnost zvýšil. Významně se zajímal také o těžbu stříbra v okolí Sušice a Klatov. Své strakonické sídlo nechal významně přestavět a opravit. Při jižním křídle hradu vznikla věž Jelenka a nově zaklenut byl hradní kostel sv. Prokopa. Byl však prvním z nejvyšších mistrů, který střídal strakonickou rezidenci s Prahou. Strakonice nechal Jan z Rožmberka obehnat hradbou a roku 1532 mu propůjčil znak, v němž právě vedle hradební architektury spatřujeme dva štítky, jeden s řádovým křížem a druhý s pětistrou růží zobrazovanou však tradičně v obrácených tinkturách. Roku 1512 vymohl na papeži pro převora strakonického kněžského konventu právo užívat při bohoslužbách pontifikálie (mitru a berlu) do doby než bude úplně obnoven pražský konvent. Na Rožmberkovu žádost potvrdil roku 1524 král Ludvík Jagellonský řádu veškerá privilegia a

slíbil, že nebude zastavovat řádový majetek. Za úřadování Jana z Rožmberka došlo ke klíčové události v dějinách řádu johanitů. Roku 1522 již nebyli rytíři s to ubránit svůj Rhodos mnohanásobné přesile tureckých vojsk, a proto po dohodě se sultánem Sulejmanem o volném odchodu navždy opustili svůj domov. Ten však našli již roku 1530 na ostrově Malta, který jim daroval v léno na věčné časy císař Karel V. z titulu sicilského krále. Ostrov, podle nějž se johanité začali nazývat maltézskými rytíři, zůstal v držení řádu až do roku 1798, kdy jej obsadil Napoleon.

Jan z Rožmberka nebyl jen vrcholným řádovým hodnostářem, ale také nejstarším představitelem své generace nejmocnějšího rodu v zemi. Jeho pozice však byla nezáviděníhodná. Podle závěti svého strýce Petra IV. z Rožmberka byl ustanoven za vladaře rožmberského domu zatímco jeho tři mladší bratři, k nimž Petr IV. cítil značnou averzi byli zbaveni jakéhokoli vlivu na rožmberské dominium, které mělo být po smrti Janově rozděleno mezi pět různých osob. Vážnému ohrožení integrity dominia a tím i moci rodu chtěl zabránit nejmladší z Janových bratrů energický Jindřich VII. Jana vylákal roku 1524 na Třeboň a zde ho za použití fyzického násilí (dusil ho polštářem) donutil vzdát se vladařství ve svůj prospěch. O dva roky později však zemřel a Jan se stal opětovně rožmberským vladařem, jímž setrval až do své smrti. Jako „první muž po králi“ se roku 1527 účastnil korunovace Ferdinanda I., při níž nesl spolu se Zdeňkem Lvem z Rožmitálu svatováclavskou korunu. Zemřel v únoru 1532 a pochován byl v rodové hrobce cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě.

Popis erbu:

- 1) Čtvrcený štít, v 1. a 4. červeném poli stříbrný tlapatý kříž, ve 2. a 3. stříbrném poli červená pětilistá růže se zlatým semeníkem.
- 2) Čtvrcený štít, v 1. a 4. stříbrném poli červená pětilistá růže se zlatým semeníkem, ve 2. a 3. červeném poli stříbrný heraldický kříž. Kolčí helm s červeno – stříbrnými příkrývadly, v klenotu růže.
- 3) Čtvrcený štít, v 1. a 4. stříbrném poli červená pětilistá růže se zlatým semeníkem, ve 2. a 3. červeném poli stříbrný maltézský kříž.

Prameny:

První varianta se objevuje již roku 1508, kdy Jan poprvé vystupuje v roli spoluvydavatele listiny Jana ze Švamberka. Poněkud neumělé provedení pečeti dokládá skutečnost, že Jan z Rožmberka byl tehdy pouze koadjutorem stávajícího nejvyššího mistra. Teprve po faktickém převzetí úřadu si nechal vyrýt nový podstatně honosnější typář, na němž se setkáváme s druhou variantou erbu. Použit byl kupříkladu v letech 1511, 1529 a 1531. Z roku 1531 pochází otisk pečeti s třetí variantou erbu.

NA Praha, Řád maltézský – listiny (dále ŘM – L), i. č. 2495, sg. Jo L Str. 94, i. č. 2145, sg. Jo XLIII Hor. 13. SOA Třeboň, CR I, i. č. 383, sg. z Rožmberka 5/27, k. 66. NA Praha, ŘM – L, i. č. 2030, sg. XXXIX Op. 43. SOkA Prachovice, AM Strunkovice, Sběrka listin, sg. I – A – 2.

14. Sigismund Kältsch von Rimberg, místodržitel českého převorství (1532 – 1534)

Sigismund Kältsch pocházel ze slezského rytířského rodu a v letech 1505 – 1536 spravoval řádovou komendu ve Střihomi (Strzegom, Striegau). Nebyl nejvyšším mistrem českého převorství, ale pouze jeho dočasným místodržitelem, dokud se nevyjasní nástupnická otázka. Zesnulého Jana z Rožmberka měl totiž vystřídat kníže Joachim z Minstrberka (pravnuke Jiříka z Poděbrad) přijatý do řádu a designovaný za nejvyššího mistra záhy po smrti svého předchůdce. Nepochybně na nátlak Ferdinanda I. bylo jeho jmenování zrušeno s odvoláním na to, že je cizinec. Roku 1534 pak Ferdinand I. nařídil rytířům českého převorství, aby za nového nejvyššího mistra přijali Jana z Vartenberka.

Popis erbu:

V černém poli stříbrný šíp s červeným ratištěm zkřížený se stříbrným klíčem. Kolčí helm s černo – stříbrnými příkrývadly, v klenotu trojice (chochol) stříbrných kohoutích per.

15. Jan starší z Vartenberka (1534 – 1542)

Jak správně usuzuje S. Kotlářová stal se Jan st. z Vartenberka nejvyšším mistrem českého převorství jako vdovec a otec dospělých synů. Pochybnosti o jeho předchozím členství v řádu vzbuzuje i to, že byl do úřadu prosazen intervencí Ferdinanda I. namísto již designovaného Joachima z Minstrberka, což svědčí spíše o odměně za zásluhy ve formě doživotního hmotného zabezpečení. Úřad nejvyššího mistra totiž s sebou přirozeně nesl i dispoziční práva k rozsáhlému řádovému majetku. Jan st. z Vartenberka je s největší pravděpodobností totožný s Janem Březenským z Vartenberka, který je poprvé doložen roku 1494 jako pán sázavského klášterství. Před rokem 1518 získal hrad Blankenštejn, který držel do roku 1527, kdy zakoupil Ploskovice. Roku 1533 je připomínán naposledy a to jako nejvyšší mincmistr Království českého. V tomto důležitém úřadě si mohl získat zásluhy věrnou službou panovníkovi. Tehdy měl také již dospělého syna Vilém (poprvé 1518) a Jiříka zplozené s manželkou Marií Johankou z Rožmitálu. Je zajímavé, že jistý Jiřík z Vartenberka dostal od Jana st. z Vartenberka již jako nejvyššího mistra roku 1539 plnou moc ke správě řádových komend v Opavě a Hrobníkách, při čemž držba první z nich mu byla zapsána do opavských zemských desk. Podle všeho se jedná o Janova syna Jiříka, o němž A. Sedláček nic bližšího neuvádí, protože ze své pozice nemohl být pokračovatelem rodu. Do dějin českého převorství se Jan st. z Vartenberka příliš významně nezapsal vyjma toho, že při provinciální kapitule konané roku 1538 ve Strakonici potvrdil a významně rozšířil privilegia rezidenčního města, čímž podpořil jeho hospodářský rozvoj. Roku 1536 nařídil vizitaci slezských komend, aby dostal povinností vyplývajících ze zastávaného úřadu. Musíme zde také připomenout, že se finančně podílel na vydání proslulé Kroniky české Václava Hájka z Libočan vytištěné v Praze roku 1541. Erb „Jana staršího z Vartenberka na Strakonici“ zdobí spolu s erby dalších pánů a rytířů první stránky knihy. Jan st. z Vartenberka zemřel 10. 1. 1542 na svém strakonickém sídle.

Popis erbu:

Čtvrcený štít, v 1. a 4. červeném poli stříbrný heraldický kříž, ve 2. a 3. (stříbrném?) poli zlato – černě polcený štítek.

Prameny:

Po celé své funkční období užíval Jan st. z Vartenberka pravděpodobně jediný typář, na němž je jeho rodový erb kombinován s řádovou symbolikou. V Hájkově Kronice je zastoupen pouze rodovým erbem, který užíval také na signetech (např. roku 1538).

NA Praha, ŘM – L, i. č. 1862, sg. Jo XXVIII Wroc. 56b. SOkA Strakonice, AM Strakonice, Listiny, 1538, list. 27.

16. Zbyněk Berka z Dubé a Lipé (1543 – 1555)

Syn Zbyněk se narodil v početné rodině Jindřicha Berky z Dubé na Dřevěnicích (†1541), nejvyššího sudí Království českého, zemského hejtmána a iniciátora vydání Hájkovy Kroniky. Matkou byla Jindřichova druhá manželka Afra Malovcová z Chýnova. Zbyněk měl celkem pět bratrů, kteří se museli podělit o otcovské dědictví. Nejstarší Hajman (Heřman) se již dříve oddělil a našel zázemí rovněž v řádu johanitů jako komtur ve slezském Lemberku (Lwówek Śląski, Löwenberg) a Žitavě (Zittau). Zbyněk Berka byl věrným stoupencem Ferdinanda Habsburského, za nějž bojoval roku 1547 v bitvě u Mühlbergu proti luteránské šmalkaldské jednotě. Za své zásluhy byl jmenován císařským komořím a nejvyšším komorníkem arcivévody Ferdinanda Tyrolského (syna Ferdinanda I.) v letech 1547 – 1567 místodržitele v Čechách. V lednu 1555 svolal do Strakonice provinciální kapitolu, na níž ohlásil svou

rezignaci. Zdá se proto, že úřad nejvyššího mistra johanitů spojený s rozsáhlou majetkovou držbou považoval spíše za provizorní hmotné zabezpečení, kterého byl ochoten se vzdát, pokud se najdou jiné možnosti sustentace bez povinnosti celibátu. Tuto domněnku může dokumentovat i to, že si po celé své funkční období nenechal zhotovit typář, jehož heraldická náplň by vyjadřovala příslušnost k řádu. Jako nejvyšší mistr pečetil pouze rodovým erbem a ani v opisu jeho pečeti nenalezneme žádný náznak zastávané funkce. Pouze v případě, že signoval listiny vzešlé z provinciálních kapitul, užíval institucionální pečeť českého převorství. Roku 1553 byl jmenován poručníkem statků po svém strýci Zdislavovi, čímž se stal vlastníkem panství Zákupy a Mělník. Tím se pro Zbyňka Berku otevřely nové možnosti hmotného zabezpečení, jichž také záhy využil. Získané statky nejprve spravoval pro svého mladšího bratra Zdislava, a když tento dospěl předal mu Mělník zatímco sám si ponechal Zákupy, kde se po rezignaci na úřad nejvyššího mistra usadil. Roku 1556 se oženil s Veronikou, dcerou nejvyššího purkrabí Jana Popela z Lobkovic. Zemřel 6. 3. 1578 jako císařský rada, mistr královské komory a jako otec dvou synů a dcery.

Popis erbu:

Ve zlatém poli černé zkřížené ostrve o čtyřech sucích. Turnajský helm s černo – zlatými příkrývadly, v klenotu zlatá rozložená křídla, mezi nimi zkřížené ostrve.

Prameny:

Zbyněk Berka se po celé své funkční období prezentoval pouze rodovým erbem jak vidíme na jeho pečetích z let 1544 či 1550.

NA Praha, ŘM – L, i. č. 2353, sg. Jo XLVIII Praha 158, i. č. 907, sg. Jo X M. Oleš. 165a.

17. Václav Zajíc z Hazmburka (1555 – 1578)

Syn Jana Zajíce z Hazmburka na Budyni (†1553) se podle historického kalendáře Daniela Adama z Veleslavína narodil 3. 3. 1518. Po matce Markétě, kněžně z Minstrberka byl pravnukem krále Jiříka z Poděbrad. Jako nejstarší syn nosil dědičný titul nejvyššího truksase (stolníka) Království českého, jímž byli Zajícové z Hazmburka obdařeni již za časů Karla IV. O vzdělání Václava Zajíce nevíme nic bližšího a neznáme ani datum jeho vstupu do řádu. Je možné, že do řádu byl přijat krátce před svým zvolením za nejvyššího mistra českého převorství, jelikož nemáme žádné doklady, že by v řádu předtím zastával nějaké hodnosti. Roku 1558 byl nadto povolán velmistrem na Maltu. Hlavním důvodem ovšem byly především finanční vztahy mezi řádovým ústředím a českým převorstvím, po jejichž narovnání byl Zajíc teprve roku 1559 ve svém úřadu konfirmován. Opomenout ale nemůžeme také skutečnost, že se na Maltě aktivně zapojil do bojů s Turky, při nichž byl dokonce i lehce raněn. Tím by totiž, byť zpětně, alespoň zčásti naplnil literu zákona o několikaleté vojenské službě v řádovém státě, která byla nezbytným předpokladem pro získávání řádových hodností. Proti úhlavnímu nepříteli všeho křesťanstva pak Václav Zajíc bojoval roku 1566 také v Uhersku u Sziget, Ostřihomi a Jageru. Jako hlavu českého převorství ho zaměstnávaly záležitosti slezských komend, kde řád v důsledku reformace ztratil řadu pozic. Zřejmě pro nedostatečný personální stav musel v letech 1559 a 1565 převzít do přímé správy komendy ve Velkém Týnci a Malé Olešnici. Roku 1560 byl kromě toho ještě obdařen čekatelstvím na komendu v Uherské Šoproni (Sopron), kterou však o něco později udal jinému kandidátovi. Mezitím si dovedl najít čas na podporu hospodářského rozvoje řádových poddanských měst a městeček konfirmacemi i rozšiřováním jejich privilegií, jakož i cechovních výsad. Pro lepší evidenci důchodů z řádového majetku nechal roku 1569 pořídit nejstarší dochovaný urbář strakonického panství. Pro řád zakoupil roku 1571 panství Horní Kralovice v Posázaví. Sídli střídavě v Praze a ve Strakonici. Místní hrad nechal renesančně upravit, změn doznaly zejména obytné prostory nejvyšších mistrů v bavorovském křídle, jež nabyly reprezentativního charakteru. V jednom ze sálů se dochovala čtveřice erbů patřících Václavu Zajícovi jakožto nejvyššímu mistru johanitů, knížatům z Minstrberka, Zajícům z Hazmburka

a Vartenberkům. Snad se jedná o pozůstatky zamýšlené znakové galerie představující předky Václava Zajíce na důkaz jeho urozenosti. Nejvyšší mistr českého převorství Václav Zajíc z Hazmburka zemřel 31. 1. 1578 ve své pražské malostranské rezidenci a byl pochován v katedrále sv. Víta.

Popis erbu:

- 1) Čtvrcený štít, v 1. červeném poli stříbrný heroldský kříž, ve 2. modrém zlatý zajíc, ve 3. zlatém poli černá kančí hlava se stříbrnými kly a červeným vyplazeným jazykem, ve 4. červeném poli stříbrný maltézský (tlapatý) kříž. Korunovaný turnajský helm s modro – zlatými příkrývadly, v klenotu kančí hlava.
- 2) Totéž, pouze pořadí polí je prohozené.
- 3) Čtvrcený štít, v 1. modrém poli zlatý zajíc, ve 2. a 3. červeném poli stříbrný kotvový (někdy tlapatý) kříž, ve 4. zlatém poli černá kančí hlava se stříbrnými kly a červeným vyplazeným jazykem. Korunovaný turnajský helm s modro – zlatými příkrývadly, v klenotu kančí hlava.
- 4) Čtvrcený štít, v 1. a 4. červeném poli stříbrný heroldský kříž, ve 2. modrém zlatý zajíc, ve 3. zlatém černá kančí hlava se stříbrnými kly a červeným vyplazeným jazykem.
- 5) Čtvrcený štít, v 1. a 4. červeném poli stříbrný tlapatý kříž, ve 2. modrém zlatý zajíc, ve 3. zlatém poli černá kančí hlava se stříbrnými kly a červeným vyplazeným jazykem. Dva korunované turnajské helmy, pravý s červeno – stříbrnými příkrývadly, v klenotu červená šestiboká deska se stříbrným heroldským křížem ozdobená pavím peřím. Levý helm s modro – zlatými příkrývadly, v klenotu kančí hlava.

Prameny:

První varianta přichází především na malbě v jednom ze sálů strakonického hradu. Na pečetích se kombinace obou řádových křížů, při čemž heroldský bývá někdy zobrazován s mírně rozeklanými konci, objevuje zpravidla ve 2. a 3. poli, takže rodové figury jsou upřednostněny před řádovou symbolikou. Tak kupříkladu na pečetích z let 1565, 1568 či 1576. Variantu třetí lze doložit jak ve sfragistickém materiálu (1576) tak kupříkladu na titulní straně cestopisu Oldřicha Prefáta z Vlkanova vytištěného roku 1563. Čtvrtá varianta je doložena epigrafickým pramenem pocházejícím z Malé Olešnice ve Slezsku. Je jím polychromovaná znaková deska se zkomolenými tinkturami osazená na fasádě místního řádového zámku. Nejzajímavější heraldickou památkou je ovšem erb na zvonu Václav v kostele Všech svatých ve Volyni z roku 1575. Zde spatřujeme zcela výjimečně druhý helm s klenotem řádu (deska s heroldským křížem ozdobená po obvodu pavím peřím), který je obvyklý v heraldice německých velkopřevorů, kde souvisí s udělením říšského knížecího stavu roku 1548, u nás se s řádovým klenotem setkáváme pouze v izolovaném případě Václava Zajíce a navíc bez vazby na knížecí status.

Pečeti z let 1565, 1568, 1576: NA, ŘM – L, i. č. 913, sg. Jo X M. Oleš. 168. SOkA Strakonice, Cechy – Strakonice, Cech krejčovský, i. č. 2, sg. I/2, k. 1. NA Praha, ŘM – L, i. č. 2357, sg. Jo XLVIII Praha 161. SOkA Strakonice, AM Strakonice, Listiny, i. č. 13, sg. I/12, k. 1.

18. Kryštof starší z Vartenberka (1578 – 1590)

Původ Kryštofa st. z Vartenberka není zcela jasný, ačkoli pocházel ze starobylého českého panského rodu. A. Sedláček jej řadí do březenské pošlosti a s jistou opatrností jej považuje za syna Jindřicha, který v letech 1561 – 1572 panoval na Horních Kralovicích, kde pak byl Kryštof komturem poté, co panství zakoupili Maltézští rytíři. Podle vlastního vyjádření bylo Kryštofovi z Vartenberka roku 1578 již 70 let, takže se musel narodit roku 1508. Stěží by mohl být synem uvedeného Jindřicha, máme-li o něm tak pozdní zprávy. Z březenské pošlosti ovšem pocházel také někdejší Kryštofův předchůdce v úřadě Jan st. z Vartenberka (1534 – 1542). O něm víme, že zajistil pro svého syna Jiříka držbu řádových komend v Opavě a

Hrobníkách. Kryštof naproti tomu zahájil svou kariéru v řádu jako komtur v Žitavě, jímž jej roku 1543 Ferdinand I. potvrdil pro zásluhy jeho zesnulého otce. Tou dobou byl Kryštof, jak sám uvádí, již pět let členem řádu. Časové souřadnice i okolnosti kariérního postupu umožňují vyslovit domněnku, že Kryštof byl dalším ze synů nejvyššího mistra Jana st. z Vartenberka, kterému se díky protekci otce dostalo možnosti zajistit si existenční zázemí členství a hodnostmi v řádu Maltézských rytířů. Vedle žitavské komendy vládl řádovým domem v Hirschfelde, což obojí roku 1570 s povolením řádu pro nevýnosnost prodal. Od roku 1565 je doložen jako komtur v Lemberku (Lwówek Śląski) a pravděpodobně od roku 1572 byl prvním správcem nově zřízené komendy v Horních Kralovicích. Jeho cesta do úřadu nejvyššího mistra českého převorství nebyla zcela bez překážek, o lukrativní hodnost spojenou se slušným majetkem projevila zájem celá řada osob, dokonce i světských, jakými byli nejvyšší purkrabí Vilém z Rožmberka či nejvyšší kancléř Vratislav z Pernštejna. Teprve díky výše zmíněné argumentaci o dlouholetém působení Kryštofa z Vartenberka v řádu, z nějž lze čerpat důležité biografické a genealogické informace o něm, se 70ti letému starci podařilo prosadit svoje nároky. Na počátku svého funkčního období musel vyrovnat některé dluhy po svém předchůdci, k čemuž směl s povolením provinciální kapituly zastavit vsi příliš vzdálené od strakonického panství. Několik let před smrtí mu byla řádovým ústředím nařízena vizitace českých komend, která byla realizována roku 1588. Nejvyšší mistr Kryštof st. z Vartenberka se zdržoval převážně na strakonickém hradě, jehož interiéry nechal renesančně upravit. Dále nechal také kupříkladu přestavět a rozšířit kostel sv. Václava v Lomu, dnes součást Strakonice. Těšil se přízni Maxmiliána II. a Rudolfa II., kterým sloužil jako státní a válečný rada. Roku 1583 dosáhl na stavech vydání řádových privilegií z depozitáře hradu Karlštejna. Zemřel 6. 5. 1590 a byl pohřben v hradním kostele sv. Prokopa ve Strakonici.

Popis erbu:

- 1) Čtvrcený štít, v 1. a 4. červeném poli stříbrný maltézský kříž, 2. a 3. pole zlato – černě polcené. Korunovaný turnajský helm s černo – zlatými příkrývadly, v klenotu rozložená křídla zlaté a černé.
- 2) Totéž, pouze pořadí polí je prohozené.
- 3) Čtvrcený štít, v 1. a 4. červeném poli stříbrný heroldský kříž, 2. a 3. pole černo – zlatě polcené.

Prameny:

Všechny uvedené varianty známe z Vartenberkových pečeti (např. 1579, 1580).

NA Praha, ŘM – L, i. č. 2587, sg. Jo LI Velkopř. 68, i. č. 2512, sg. Jo L Str. 114. SOkA Strakonice, AM Volyně, i. č. 1, sg. B36. SOA Litoměřice, pracoviště Žitenice, RA Lobkovicové roudničtí, Sběrka otisků pečeti, sg. II/192/97 11.

19. Matouš Děpolt Popel z Lobkovic (1591 – 1619)

Nový nejvyšší mistr se narodil 21. 9. 1564 Václavu Popelovi z Lobkovic na Duchcově a jeho ženě Benigně z Weitmile. Do řádu vstoupil roku 1586, kdy mu pražský arcibiskup Martin Medek z Mohelnice potvrdil vývod z předků nezbytný jako důkaz urozeného původu. Hned následujícího roku obdržel Lobkovic právo nástupnictví po Kryštofu st. z Vartenberka. Krátce působil roku 1591 jako komtur v Opavě a téhož roku obdržel po zemřelém Ottaviu Spinolovi komendu v Hrobníkách (Grobni, Gröbning), kterou držel do roku 1594. Nejvyšší mistr Lobkovic, pocházející z rozvětveného a vlivného rodu, který již od první poloviny 16. století takřka dědičně ovládal důležité zemské úřady a pohyboval se v blízkosti habsburských panovníků, krácel ve šlépějích svých předků a rodových současníků. Byl císařským radou, roku 1605 hejtmánem Prácheňského kraje a nakonec i jedním z místodržitelů krále Matyáše v Království českém. Působil rovněž v diplomatických poselstvech. Z těchto důvodů prakticky natrvalo přesídlil do Prahy, kde započal s opravami poškozeného malostranského řádového domu a kostela Matky Boží pod řetězem. Strakonice

tak začaly pozvolna ztrácet úlohu centra českého převorství a nejvyšší mistr Lobkovic využíval strakonický hrad spíše jako venkovskou rezidenci a správní středisko stále nejdůležitějšího řádového velkostatku. Také provinciální kapituly se začaly již pravidelně scházet v Praze. I přesto však věnoval Lobkovic Strakonícím značnou pozornost. Kupříkladu nechal heraldickými motivy vyzdobit klenbu lodi hradního kostela sv. Prokopa a byl pravděpodobně také objednavatelem řádové erbovní galerie v dnes již neexistujícím tzv. audienčním sále strakonického hradu. Roku 1605 propůjčil městečku Radomyšli erb a pečeť, na nichž se pod maltézským křížkem objevuje orlice z lobkovického erbu. Pravděpodobně nejznámější událostí, která se odehrála za Lobkovicovy přítomnosti byla pražská defenestrace 23. 5. 1618. Na přimluvu svého příbuzného Viléma z Lobkovic, jednoho z iniciátorů akce, která uvolnila stavidla dalším sledu osudových událostí, byl však v krizovém momentě spolu s nejvyšším purkrabím Adamem st. ze Šternberka odveden do bezpečí vedlejší místnosti. Zemřel na samém počátku stavovského povstání 11. 10. 1619 ve své pražské rezidenci a byl uložen k věčnému odpočinku ve svatovítské katedrále. Jeho osobou končí sled generálních představených českého převorství johanitů, od roku 1530 maltézských rytířů a také prakticky výlučný domácí původ vrcholných řádových hodnostářů střeoevropského prostoru. Napříště již do čela českého převorství budou pronikat i rytíři národnostně německého původu.

Popis erbu:

- 1) Čtvrcený štít, v 1. a 4. červeném poli stříbrný maltézský kříž, ve 2. a 3. stříbrném poli černá kosmo položená orlice s červenou zbrojí a zlatým perisoniem. Štít podložen maltézským křížem.
- 2) Totéž, pouze chybí řádový kříž pod štítem.
- 3) Čtvrcený štít, v 1. a 4. červeném poli stříbrný heroldský kříž, ve 2. a 3. stříbrném poli černá kosmo položená orlice s červenou zbrojí a zlatým perisoniem.
- 4) Čtvrcený štít, v 1. a 4. červeném poli stříbrný maltézský kříž, ve 2. a 3. stříbrném poli černá kosmo položená orlice s červenou zbrojí a zlatým perisoniem. Štít podložen maltézským křížem. Korunovaný turnajský helm s červeno – stříbrnými příkrývadly, v klenotu stříbrné pero zasazené do červeného toulce.

Prameny:

Všechny uvedené varianty Lobkovicova erbu jsou doloženy v první řadě na pečetích (1595, 1599, 1612, 1613, 1615). Další doklady přichází kupříkladu na obraze Panny Marie se sv. Janem Křtitelem a sv. Annou z kostela Matky Boží pod řetězem. Renesanční obraz zdobící původně hlavní oltář se dnes nachází na panelovém oltáři v boční lodi kostela. S erbem Matouše Děpoltu Popela z Lobkovic se můžeme také setkat ve znakovém souboru na klenbě lodi kostela sv. Prokopa ve Strakonících. Zde je použito varianty č. 2. Zajímavou heraldickou památku na osobnost nejvyššího mistra Lobkovic naleznete ve svatováclavské kapli katedrály sv. Víta. Na západní stěně, na výjevu příjezdu sv. Václava na říšský sněm, je v levé dolní části obrazu vymalována drobná znaková kompozice sestávající ze tří erbů osazených v postavení 2: 1 na větvích subtilního stromu. Texty na nápisových páskách nás informují, že se jedná o erby nejvyššího mistra johanitů Lobkovic a jeho rodičů Václava Popela z Lobkovic a Bonuše (Benigny) z Weitmile. Znaková kompozice patří do souboru většího množství erbů vymalovaných na všech stěnách kaple na památku osob, které finančně přispěly na opravu maleb provedenou roku 1614. Z hlediska vývoje heraldiky členů a hodnostářů řádu maltézských rytířů v českém převorství zde musíme zdůraznit, že Matouš Děpolt Popel z Lobkovic byl prvním, kdo podkládal svůj erb řádovým osmihrotým křížem. Tento způsob vyjádření příslušnosti k řádu má přirozeně své kořeny na Maltě. Jeho převzetí Lobkovicem koresponduje s prosazováním této řádové dekorace na od počátku 17. století do všech komend. Kladení maltézského kříže pod štít se masově rozšířilo natolik, že se v některých oblastech, například právě u nás, stalo jediným rozpoznávacím prvkem příslušnosti k řádu.

Pečetí: NA Praha, ŘM – L, i. č. 918, sg. Jo X M. Oleš. 175, i. č. 2514, sg. Jo L Str. 117. SOkA Strakonice, AM Strakonice, Listiny, i. č. 14, sg. I/13, k. 1. SOkA České Budějovice, Chronologická řada 38, 1613, bř. 12. SOkA Prachatice, AM Prachatice, Sbírka listin, sg. III – F – 1, k. 7.

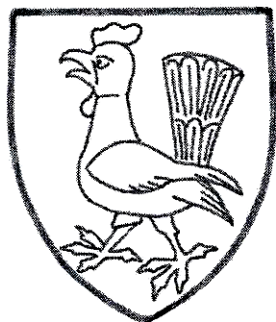
Použité prameny a literatura

Prameny:

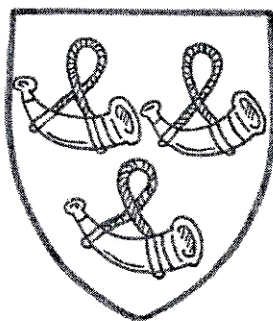
ANM, Genealogická sbírka H 69, z Vartenberka a) init-1600.
NA Praha, Řád maltézský-spisy, i. č. 136, sg. XX (1392-1555, 1575, 1579, 1586), k. 71.
NA Praha, Řád maltézský-spisy, i. č. 136, sg. XX (1598-1656), k. 72.
SOA Třeboň, Cizí statky II, i. č. 581, sg. II 336-1, k. 196.
M. Daniela Adama z Veleslavína historický kalendář (red. J. Teige), Praha 1920

Literatura:

Birnbaumová Alžběta	Strakonický hrad, Praha 1947
Bradford Ernle	Řádoví rytíři, Praha 1996
Buben Milan	Suverenní řád Maltézských rytířů v historii a současnosti, Praha 1993
Hilzensauer Erik	Die Ordensheraldik der Malteser und Johanniter in: Christian Steeb, Birgit Strimitzer (Hgg.), Der Souveräne Malteser-Ritter-Orden in Österreich, Gratz 1999, s. 391-414
Kasík Stanislav Mžýková Marie Mašek Petr	Lobkowitzové, Dějiny a genealogie rodu, České Budějovice 2002
Kolář Martin	Českomoravská heraldika I., Praha 1902
Kotlářová Simona	Sedm set let působení maltézských rytířů ve Strakonici in: Vlastivědný sborník Strakonice, Kapitoly z historie 1, Strakonice 2002, s. 49-86
Kotlářová Simona	Strakonický hrad – stavebně historický vývoj in: Vlastivědný sborník Strakonice, s. 139-148
Kubíková Anna	Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah od Václava Březana, České Budějovice 2005
Kupka Jiří	Sakrální architektura ve Strakonici in: Vlastivědný sborník Strakonice, s. 149-196
Lifka Bohumír	Radomyšl, Dějiny jihomožského městečka a jeho okolí, Radomyšl 1993
	Ottův slovník naučný, díl XXVI., 1907, heslo z Vartenberka
Peška Lukáš Svoboda Miloš	Příspěvek k problematice pečetí johanitských generálních převorů ve 14. a 15. století, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, C46, 1999, s. 43-66
Pilnáček Josef	Rody starého Slezska 1-5, 2. opravené a doplněné vydání, k vydání připravil K. Müller, Brno 1991
Pořízka Jiří	Z dějin johanitské komendy v Opavě, in: Maltézští rytíři u nás, Tři studie k historickému velkopřevorství řádu maltézských rytířů, Brno 1990, s. 11-44
Skřivánek František	Rytíři sv. Jana Jeruzalémského u nás, Praha 1995
Skřivánek František	Vratislavští biskupové v dějinách Slezska se zvláštním zřetelem na jejich životopisy a heraldiku, Heraldika a genealogie 37/1-2, 2004, s. 1-118
Witting Johan Baptist	Der Niederösterreichische ständische Adel II., Nürnberg 1918

č.1 Berthold von Henneberg

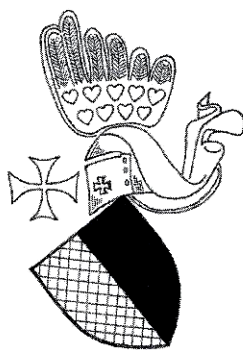
č. 2 Michael z Týnce

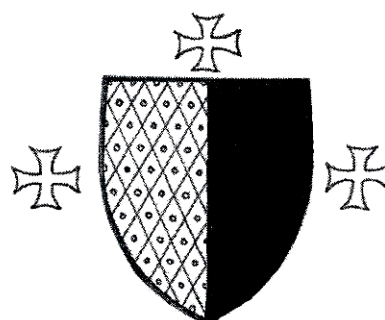
č. 3A Havel z Lemberka
1337 - 1365

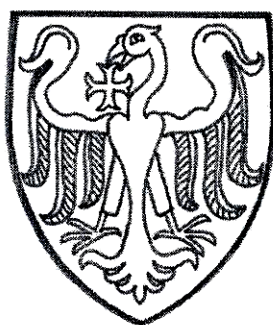
č. 3B Havel z Lemberka
1346 - 1365

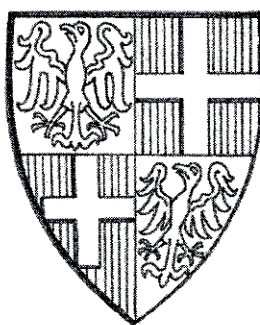
č. 4A Jan (Ješek) ze Zvířetic
1351 - 1361 ; 1367 - 1369

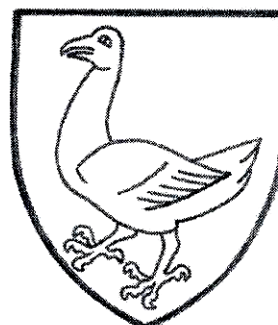
č. 4B Jan (Ješek) ze Zvířetic
1371

č. 5A Ziemovit, kníže těšínský
1362 - 1367 , 1373 - 1390

č. 5B Ziemovit, kníže těšínský
1376 - 1384

č. 6A Markolt z Vrutice
1392

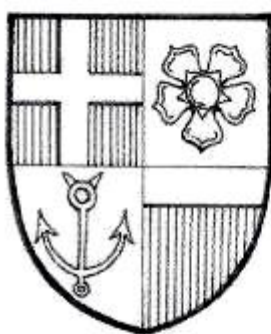
č.6B Markolt z Vrutice
1382 - 1387; 1391 - 1397

č.7A Heřman (Hereš) ze Zvířetic
1398

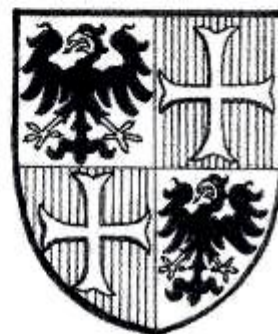
č.7B Heřman (Hereš) ze Zvířetic
1398 - 1401

č.8A Jindřich z Hradce
1402 - 1419

č.8B Jindřich z Hradce
1407 - 1412

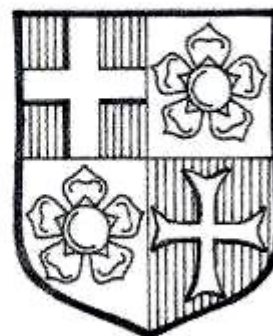
č.9 Ruprecht,
kníže Břežsko - Lehnický

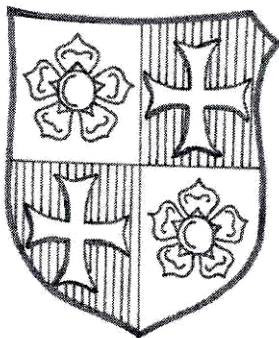
č.10A Václav z Michalovic
1424

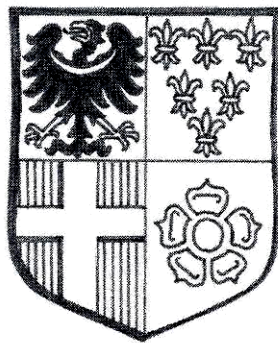
č.10B Václav z Michalovic
strakonický hrad

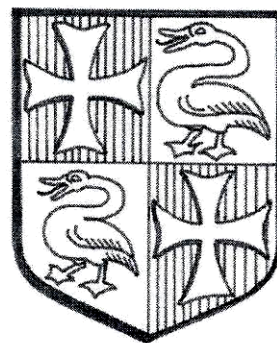
č.11A Jošt z Rožmberka
1456 - 1461

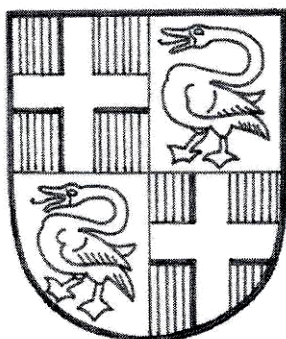
č.11B Jošt z Rožmberka
1453

č.11C Jošt z Rožmberka
1463 - 1464

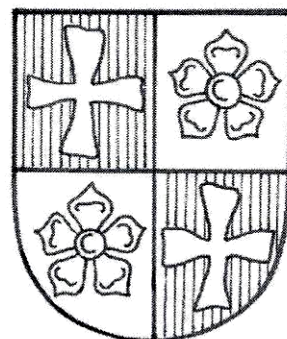
č.12A Jan ze Švamberka
1483 - 1505

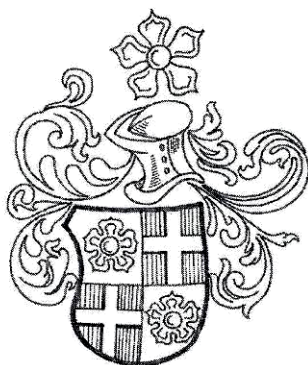
č.12B Jan ze Švamberka
1472 - 1488

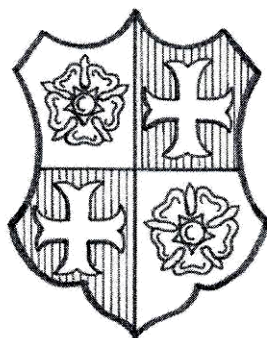
č.12C Jan ze Švamberka
1481 - 1484

č.13A Jan z Rožmberka
1508

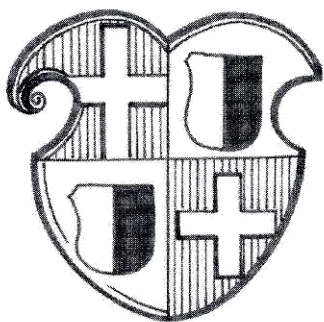
č.13B Jan z Rožmberka
1511 - 1531

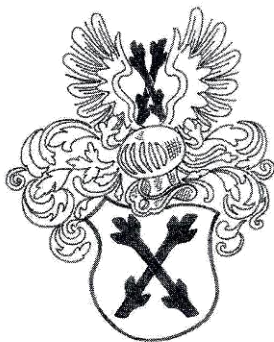
č.13c Jan z Rožmberka
1531

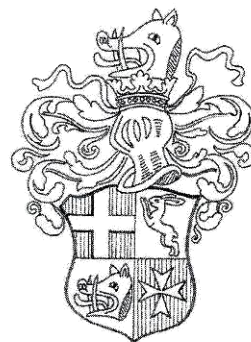
č.14 Sigismund Kaltsch
von Rimberg

č.15 Jan Starší z Vartenberka

č.16 Zbyněk Berka z Dubé a Lipé

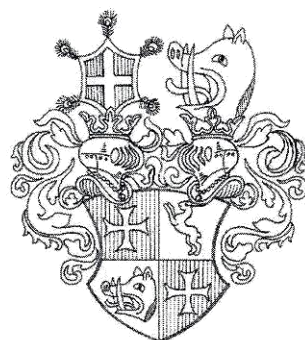
č.17A Václav Zajíc z Hazmburka,
malba na hradu ve Strakonicih

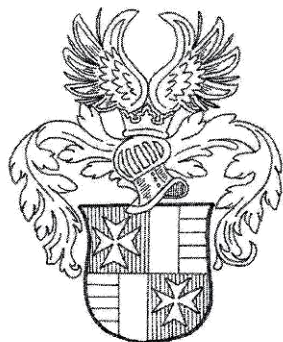
č.17B Václav Zajíc z Hazmburka,
erb na cestopisu z roku 1563

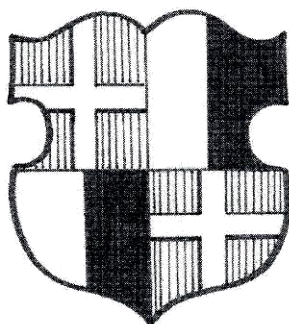
č.17C Václav Zajíc z Hazmburka,
na zámku Malá Olešnice

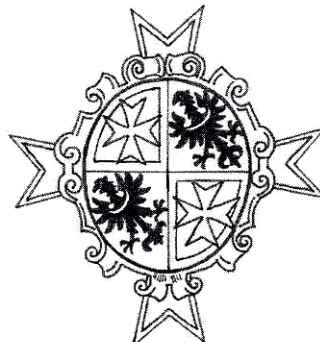
č.17D Václav Zajíc z Hazmburka,
na zvonu ve Volini z roku 1575

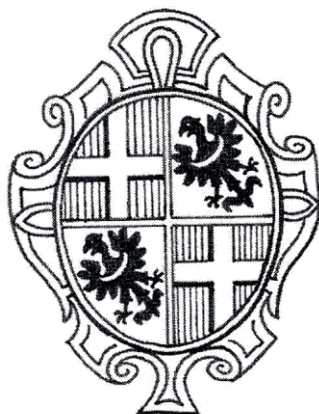
č.18A Kryštof Starší z Vartenberka
1580

č.18B Kryštof Starší z Vartenberka
1580

č.19A Matouš Děpolt Popel
z Lobkovic, 1595

č.19B Matouš Děpolt Popel
z Lobkovic 1615

č.19C Matouš Děpolt Popel
Lobkovic 1599 ; 1612

Ještě k článku Ke “zvláštnostem” rožmberské heraldiky I. PhDr. Maráz Karel, Ph.D.

V Jihočeském Heroldu č. 1/2006 jsem na s. 24 publikoval krátký článek *Ke “zvláštnostem” rožmberské heraldiky I.* Mj. jsem v něm pojednal o pečeti Čenka z Vartenberka jako poručníka rožmberských dětí Oldřicha II. a Kateřiny. Ozvali se mi pak někteří kolegové, kteří upozorňovali, že hlavním důvodem pro užití pětিলisté růže na erbu v pečetním poli, která doplňovala 2. a 3. polcené pole jako tradiční vartenberské, byl asi spíše titul rožmberského vladaře, který Čeněk z Vartenberka jako poručník sirotků používal.

Pojem “*rožmberský vladař*” je tradičně užíván i v naší starší odborné literatuře, často dokonce pro Jindřicha I. či Petra I. z Rožmberka. Dodejme, že mylně! Titul rožmberského vladaře je totiž spojen teprve s dospělostí Oldřicha II. z Rožmberka a jeho falzátorskou činností. Vychází z padělku rodové zřízení, které měl Rožmberkům údajně potvrdit 22. ledna 1360 římský císař Karel IV. Na jeho základě pak byl hlavou rodu a veškerým majetkem disponoval nejstarší žijící Rožmberk. Je nesporné, že falzum muselo vzniknout před předáním moci Oldřichovým bratrům, konečně již v první rezignační listině v roce 1451 se myšlenka objevuje, aby byla i s tímto titulem plně rozvedena a obsažena v písemnostech, vztahujícím se ke druhé rezignaci v roce 1457.

Výběr edic a základní literatury k problému:

	<i>Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I-III</i> (ed. B. Rynešová). Praha 1929-1937, IV (ed. B. Rynešová - J. Pelikán). Praha 1954.
Maráz, K	<i>K problematice padělání pečeti na sklonku středověku. Sfragistický příspěvek k falzům Oldřicha II. z Rožmberka.</i> SAP 48, 1998, s. 49-103.
Maráz, K	<i>Oldřich II. z Rožmberka (1403-1462). Velmož pozdního středověku.</i> (v tisku).
Raková, I	<i>Rožmberské teritorium v předvečer husitské revoluce (Vztahy Oldřicha z Rožmberka k Čěnkovi z Vartenberka).</i> FHB 3, 1981, s. 263-284.
Raková, I	<i>Čeněk z Vartenberka (1400-1425). Příspěvek k úloze panstva v husitské revoluci.</i> SH 28, 1982, s. 56-99.
Šimůnek, R	<i>Dědictví po Čěnkovi z Vartenberka. K rožmbersko-vartenberským vztahům v I. pol. 15. století.</i> MHB 5, 1998, s. 105-118.
Šimůnek, R	<i>Správní systém šlechtického doménia v pozdně středověkých Čechách. Rožmberská doména 1418-1472.</i> Praha 2005.

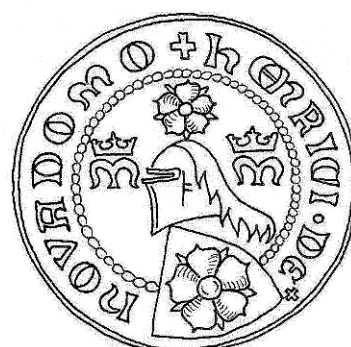
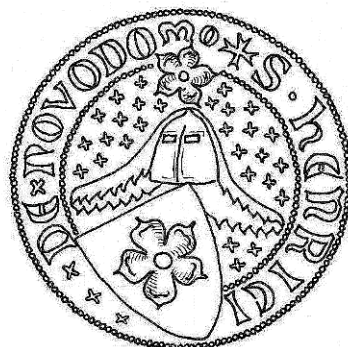
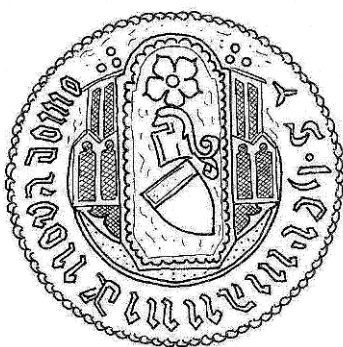
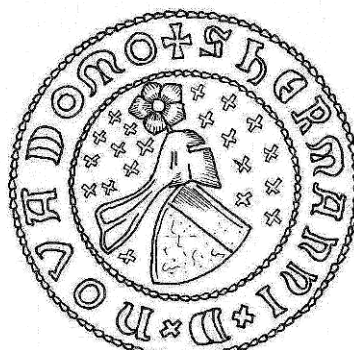
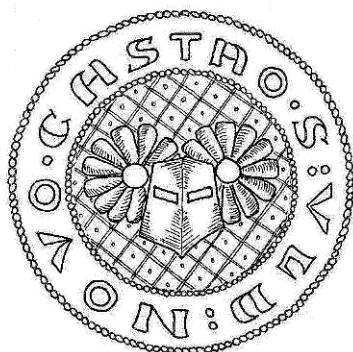
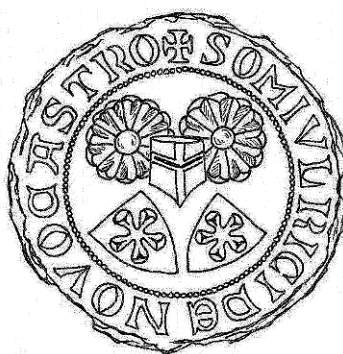
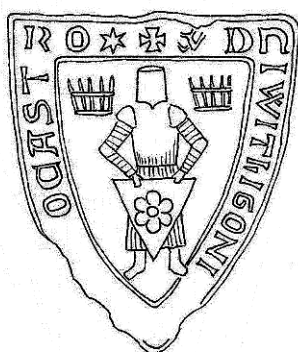
Pečetidlo bylo samozřejmostí feudálního života od předního šlechtice přes vladyku až po plebána malého kostelíka. Zpočátku ukazovala moc a bohatství, později měla účel praktický. Pečeť svým obrazem, hlavně u šlechty, vyjadřovala příslušnost k rodu, byla znamením jednotlivce, jehož vůli a rozhodnutí stvrzovala a ověřovala.

Předkládám soubor pečetí pánů z Hradce sídlícího na rodovém sídle v Jindřichově Hradci, ale též na Velharticích a Telči. Není to genealogie rodu ani dějiny, nepostihuje historický rozbor, tzn. že není uvedeno, je-li pečeť přivěšena nebo přitištěna ani barva vosku. Zaměřuji se na výtvarné zpracování typářů, jeho vývoj a zastoupení jednou pečetí každého člena rodu. Některé pečetě se nezachovaly a musel jsem si vypomoci reprodukcí. Hodně pečetí je setřelých nebo jinak poškozených, proto kresba na vyobrazení schází. Několik pečetí se mi nepodařilo přiřadit ke konkrétní osobě, obraz 20 až 24, v dané době se vyskytují dva Oldřichové a nenašel jsem určující vodítko. Vyobrazené pečetě nejsou rozhodně všechny, které se vyskytují, některý jedinec užíval za svého života několik typů a velikostí, ale toliko pečetě, které se mně podařilo vyhledat. Nejsou zařazeny ženy - dcery, které užívaly malé pečetní prsteny s jednoduchým erbem růže a nebo se nedochovaly. Výjimkou je obraz 27, zajímavá alianční pečeť a obraz 57, Lucie Otilie jako poslední z rodu.

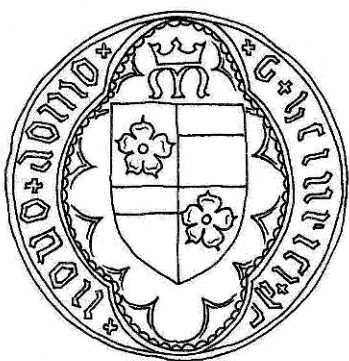
Zařadil jsem pro zajímavost dvě pečetě, obraz 59 a 60, které nemají s panským rodem pánů z Hradce žádnou souvislost, ale používají v opisu pečetí označení z Hradce.

Označení římskou číslicí za jménem není historické, ale jenom pro lepší přehled jednotlivých členů rodu stejného jména.

- Obr. 1. Vítek z Hradce – připomínán 1218 – 1259, syn Jindřicha. Zastával úřad purkrabího v Olomouci, za přispění řádu něm. rytířů osidloval kraj. Synové Oldřich I. a Dětrich biskup v Olomouci. Pečeť převzata A. Sedláček, Atlas pečetí V.
- Obr. 2. Oldřich I. z Hradce – připomínán 1254 - + 1282, syn Vítka. Královský podkomoří 265, bojoval na Moravském poli proti Přemyslu Otakarovi 1276. Synové Oldřich II. a Vítek na Vítkově Hrádku, manželka Marie z Hardeka. Pečeť převzata A. Sedláček; Atlas pečetí V.
- Obr. 3. Oldřich II. z Hradce – připomínán 1264 - + 1312, syn Oldřicha I. Manželka Machtylda, syn Oldřich III. Veřejného života se neúčastnil. Pečeť o prům. 60 mm, SOA Třeboň - cizí rody, karton 71, inv. č. 532 ze dne 12.4.1300.
- Obr. 4. Oldřich II. z Hradce – předešlý. Kontra pečeť na spodku voskové misky u předešlé pečetě, prům. 20 mm.
- Obr. 0. Oldřich III. z Hradce – připomínán 1299 - + 1349, syn Oldřicha II., Manželky 1. Markéta z Korutan, 2. Klára z Bílkova, synové Jindřich I. nejstarší, Menhart I. kanovník pražský, Oldřich IV. a Heřman I. Získal Hořepník a Telč. Pečeť jsem nenalezl.
- Obr. 5. Jindřich I. nejstarší z Hradce – připomínán 1345 – 1365, syn Oldřicha III. Manželka Markéta z Hardeka, synové Jindřich II. starší, Jindřich zemřel mlád, a Jindřich III. mladší. Bojoval po boku císaře Karla IV. a přispěl k jeho záchraně v Pize, získal výhody a postavení, popravcem kraje plzeňského. Pečeť prům. 24 mm – SOA Třeboň – cizí statky, karton 72, inv. č. 541, ze dne 5.10.1361.
- Obr. 6. Menhart I. z Hradce – připomínán 1349 – 1377, otec Oldřich III. Kanovník pražský, biskup Tridentský v důstojenství se neuvázal. Skončil jak farář v Rauspachu. Pečeť průměr 27 mm, SOA Třeboň – cizí statky, karton 19, inv. č. 127, ze dne 12.12.1364.

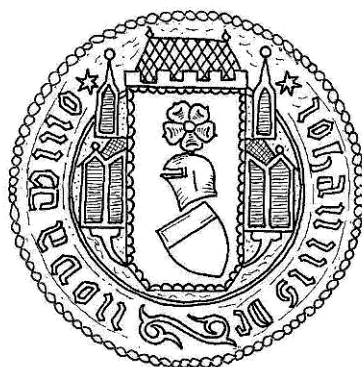
- Obr. 7. Oldřich IV. z Hradce – připomínán 1351 – 1384, otec Oldřich III. Držel Hořepník, Řečici, Mnich a část Žirovnice. Manželka Anna z Rožmberka, synové Oldřich V. Jan I. a Jindřich IV. mistr řádu johanitů ve Strakonících. Pečeť prům. 25 mm, SOA Třeboň – VS. Nové Hradky listiny č. 11, ze dne 30.9.1365.
- Obr. 8. Heřman I. z Hradce – připomínán 1338 - + 1404, otec Oldřich III. Držel Šternbek u Telče, Dačice, Kunžak, Žirovnici, vládu na Hradci nastoupil 1399 jako poručník sirotků. Manželka Petruše, syn Menhart II. na Velharticích. Pečeť prům. 25 mm, SOA Třeboň – cizí rody, karton 93, inv. č. 19, ze dne 19.6.1370.
- Obr. 9. Heřman I. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 21 mm, SOA Třeboň, cizí rody, karton 61, inv. č. 45, ze dne 16.11.1384.
- Obr. 10. Heřman I. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 24 mm, SOA Jindřichův Hradec – RA z Hradce listiny 46/38, ze dne 10. 9. 1391.
- Obr. 11. Jindřich II. z Hradce – připomínán 1363 - + 1398, otec Jindřich I. Na Hradci, Telči přikoupil Jenštejn, Počátky a Slavonice. Manželka Eliška z Hardeka, synové Jan II. a Oldřich VI. řečený Vavák. Přidal se k Jednotě panské proti králi Václavu IV. a účastnil se jeho zajetí. R. 1398 jmenován nejv. purkrabím, ale za několik dnů zemřel. Pečeť prům. 28 mm, SOA Třeboň, VS. Nové Hradky listiny inv. č. 17, z 2.10.1387.
- Obr. 12. Jindřich II. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 25 mm, SOA Třeboň, cizí rody, karton 18, inv. č. 69, ze dne 15.1.1391.
- Obr. 13. Jindřich III. z Hradce – připomínán 1365 – 1392, otec Jindřich I. Na Kunžaku a Štamberku. Manželka Anna, neměl syna. Pečeť prům. 32 mm, SOA Jindřichův Hradec, RA z Hradce listiny 29 / 22, ze dne 28.9.1382.
- Obr. 14. Jan I. z Hradce – připomínán 1384 – 1417, otec Oldřich IV. Na Velharticích, manželka Kateřina z Velhartic, syn Menhart III. Pečeť prům. 28 mm, SOA Třeboň, cizí rody, karton 17, inv. č. 43, ze dne 18.6.1389.
- Obr. 15. Jan I. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 27 mm, SOA Jindřichův Hradec, RA z Hradce listiny 81 / 43, ze dne 17.3.1407.
- Obr. 16. Oldřich V. z Hradce – připomínán 1384 – 1412, otec Oldřich IV. Na Hořepníku a Bílkově. Manželka Markéta ze Šternberka, bez synů. Pečeť prům. 24 mm, SOA Třeboň, cizí rody, karton 17, inv. č. 44, ze dne 1.8.1389.
- Obr. 17. Oldřich V. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 24 mm, SOA Třeboň, VS. Třeboň I.A – 1Aa – A 90 / a, ze dne 20.5.1395.
- Obr. 18. Jindřich IV. z Hradce – připomínán 1385 - + 1421, otec Oldřich IV. Vstoupil do řádu Johanitů. Pečeť prům. 28 mm – SOA Jindřichův Hradec, RA listiny 40/32, ze dne 20.7.1388.
- Obr. 19. Jindřich IV. z Hradce – předešlý, velkopřevor ve Strakonících. Pečeť prům. 29 mm, SOA Jindřichův Hradec, RA z Hradce listiny 87/68, ze dne 2.7.1411.
- Obr. 20. Oldřich z Hradce – nezařazen. Pečeť průměr 24 mm – SOA Třeboň, cizí rody karton 72, inv. č. 44, ze dne 6.4.1384.

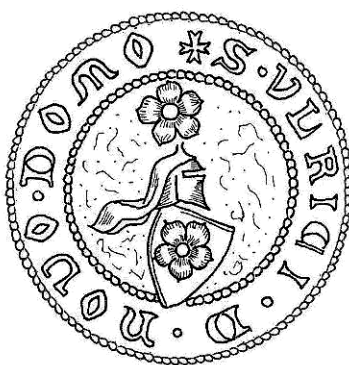
obr. 13

obr. 14

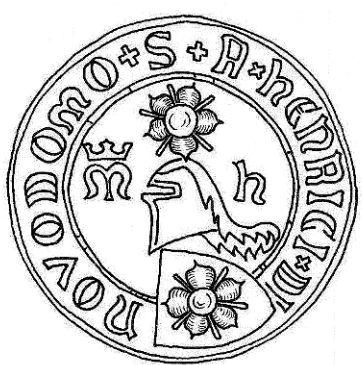
obr. 15

obr. 16

obr. 17

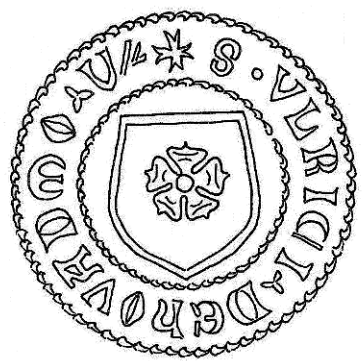
obr. 18

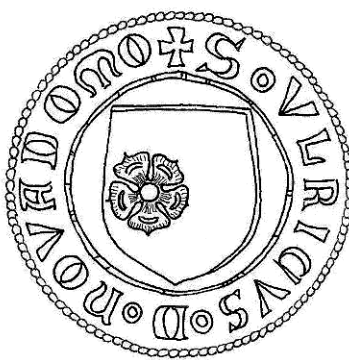
obr. 19

obr. 20

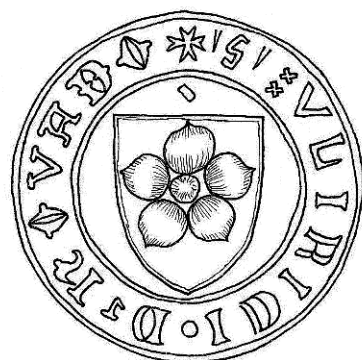
obr. 21

obr. 22

obr. 23

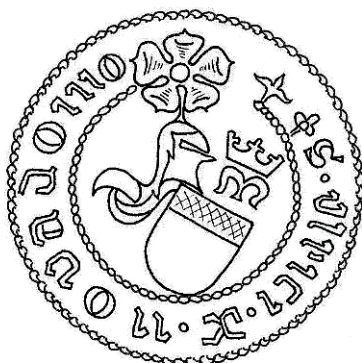

obr. 24

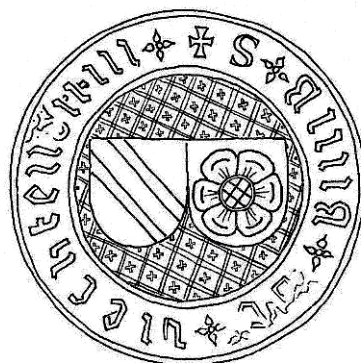
- Obr. 21. Oldřich z Hradce – nezařazen. Pečeť průměr 30 mm – SOA Třeboň, cizí rody karton 18. inv. č. 50 ze dne 5.6.1385.
- Obr. 22. Oldřich z Hradce – nezařazen. Pečeť průměr 24 mm – SOA Jindřichův Hradec, RA z Hradce listiny 44 / 33 ze dne 6.11.1388.
- Obr. 23. Oldřich z Hradce – nezařazen. Pečeť průměr 23 mm – SOA Jindřichův Hradec, RA z Hradce listiny 46 / 57 ze dne 10.9.1391.
- Obr. 24. Oldřich z Hradce – nezařazen. Pečeť průměr 24 mm – SOA Jindřichův Hradec, RA z Hradce listiny 73 / 57 ze dne 3. 11. 1404.
- Obr. 25. Jan II. mladší z Hradce – připomínán 1391 - + 1420, syn Jindřicha II. Manželka 1. Anežka z Kapelln, 2. Eliška z Wartenberka, syn Jan III. Stranil kališníkům, později katolík, držel Telč a Lomnici, zastával úřad nejv. hofmistra a nejv. purkrabího. Pečeť 28 mm – SOA Třeboň – CR. registratura karton 116, ze dne 1.3.1408.
- Obr. 26. Oldřich VI. řečený Vavák z Hradce – zemřel 1421, syn Jindřicha II. Manželka Markéta z Kravař, nezanechal dědiců a panství Hradecké přešlo na synovce Menharta III. na Velharticích. Stvrdil protestní list do Kostnice, uzavřel spolek s Pražany na hájení čtyř artikulí, jmenován nejv. mincmistrem, ale za 14 dní zemřel na mor. Pečeť 25 mm – SOA Třeboň, cizí rody karton 18, inv. č. 101 ze dne 30.3.1410.
- Obr. 27. Anna z Hradce – sestra Oldřicha Vaváka, provdaná za Bernárda z Lichtenštejna. Pečeť průměr 30 mm – SOA Jindřichův Hradec, RA, z Hradce listiny 79 / 62 ze dne 29.6.1405.
- Obr. 28. Menhart III. z Hradce, na Velharticích, zmiňován 1398 - + 1449, syn Jana I. Vlady na Hradci se ujal r. 1422. Vstoupil do dějin jako muž plný rozporu, válčil s husity, ale byl od nich vězněn na Příběnicích, roku 1434 velel vojsku u Lipan proti sirotkům, 1440 se snažil obnovit zemský mír, 1448 vězněn na Poděbradech od Jiřího z Poděbrad, pro nemoc propuštěn a po cestě domů zemřel. Manželka Markéta z Wallse, syn Oldřich VII. Pečeť 24 mm – SOA Jindřichův Hradec – RA z Hradce listiny 103 / 79 ze dne 30.3.1424.
- Obr. 29. Menhart III. z Hradce – předešlý. Pečeť průměr 24 mm – SOA Třeboň, cizí rody karton 94, inv. č. 122 ze dne 1.12.1429.
- Obr. 30. Menhart III. z Hradce – purkrabí karlstajnský. Pečeť průměr 19 mm – SOA Jindřichův Hradec – RA z Hradce listiny 109 / 85 ze dne 25.8.1435.
- Obr. 31. Menhart III. z Hradce – předešlý, nejv. purkrabí. Pečeť průměr 25 mm – SOA Třeboň – VS Třeboň IA – 1A a – N 11s.
- Obr. 32. Menhart III. z Hradce – předešlý. Pečeť průměr 18 mm – SOA Třeboň CR. registratura karton 63 z roku 1445.
- Obr. 33. Menhart III. z Hradce – předešlý. Pečeť průměr 17 mm – SOA Jindřichův Hradec – RA z Hradce listiny 144 / 110 ze dne 1.1.1448.
- Obr. 34. Oldřich VII. z Hradce – připomínán 1437 - + 1453, otec Menhart III. po otci převzal Hradec a prodal Velhartice, vedl válku proti králi Jiřímu z Poděbrad jako odvetu za smrt svého otce. Manželka Markéta z Podštejna, nezanechal dědice. Pečeť prům. 20 mm, SOkA České Budějovice – AM – ČB. listiny inv. č. II. / 36, ze dne 7.3.1446.

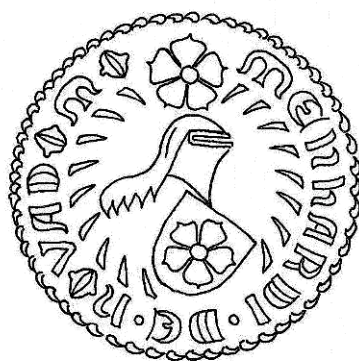
obr. 25

obr. 26

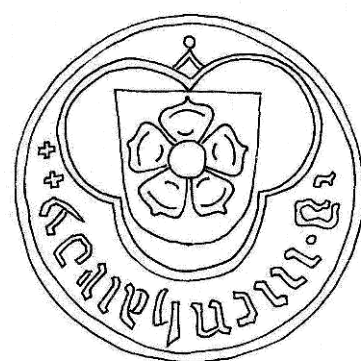
obr. 27

obr. 28

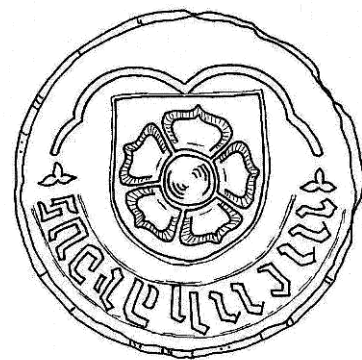
obr. 29

obr. 30

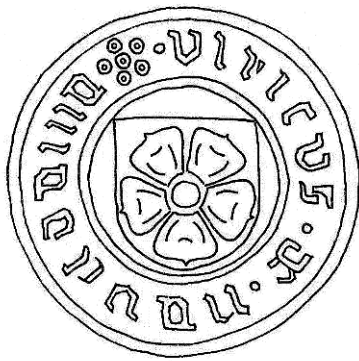
obr. 31

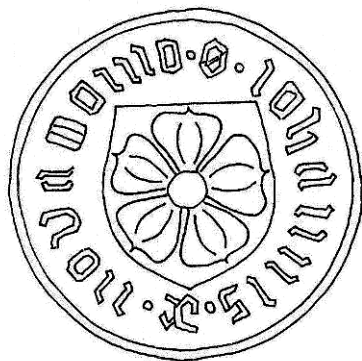
obr. 32

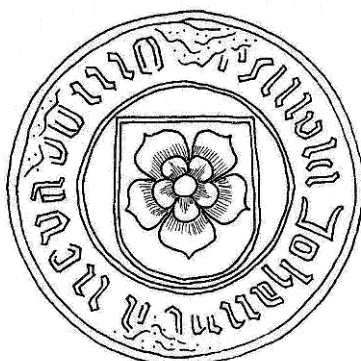
obr. 33

obr. 34

obr. 35

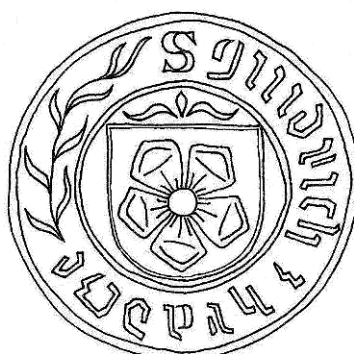

obr. 36

- Obr. 35. Jan III. z Hradce řečený Telecký – připomínán 1419 - + 1459, otec Jan II. Na Telči, manželka Kateřina ze Šternberka, syn Jindřich V. Pečeť prům. 19 mm, SOA Jindřichův Hradec – RA z Hradce listiny 109/85, ze dne 7.3.1416.
- Obr. 36. Jan III. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 22 mm, SOA Třeboň, VS Třeboň I.A – 1Aa – 11 / s, ze dne 10.5.1441.
- Obr. 37. Jan III. z Hradce – předešlý, pečeť 20 mm, SOA Jindřichův Hradec – RA z Hradce listiny 145 / 111, ze dne 8.4.1448.
- Obr. 38. Jindřich V. z Hradce – zmiňován 1458 - + 1507, otec Jan III. Manželka 1. Alžběta ze Šternberka, 2. Anežka z Cimburka, 3. Magdalena z Glaichen, 4. Anna Kunštátská z Münstrberka, syn Adam I. Přistoupil k Zelenohorské jednotě, uznával krále Matyáše Korvína, dosáhl, že zápisy v deskách zemských psány česky. Nejv. komoří 1485, nejv. purkrabí 1503. Tragicky zahynul na honu, když se převrhly saně a probodl se vlastním oštěpem. Pečeť prům. 21 mm, SOA Jindřichův Hradec – RA z Hradce listiny 185 / 143 ze dne 25.7.1466.
- Obr. 39. Jindřich V. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 20 mm SOA J. Hradec – RA z Hradce listiny 189 / 14, ze dne 21.1.1467.
- Obr. 40. Jindřich V. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 22 mm, SOA Třeboň – VS Třeboň I.A – 1Aa – 17 / a1, ze dne 4.10.1468.
- Obr. 41. Jindřich V. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 14 mm, SOA J. Hradec – RA z Hradce karton 3, ze dne 28.1.1489.
- Obr. 42. Jindřich V. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 23 mm, SOA Třeboň, cizí rody karton 51, inv. č. 37, z roku 1501.
- Obr. 43. Jindřich V. z Hradce – předešlý, pečeť převzata od F. Teplý – Dějiny města J. Hradce, díl 1/2, zajímavé, že poprvé dělen štít na čtyři pole a přibírá do erbu kotvu z roku 1300.
- Obr. 44. Adam I. z Hradce – narozen 1494, zemřel 1534, syn Jindřicha V. manželka Anna z Rožmitálu, synové Jáchym a Zachariáš. Vladařem na Hradci 1511, nejv. kancléř 1523, hrabětem z Pencinku 1527, podporoval volbu krále Ferdinanda. Pečeť průměr 27 mm, SOA Třeboň – cizí doly karton 1, sig. III.1 – č. 1, ze dne 21.8.1528.
- Obr. 45. Adam I. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 26 mm, SOA J. Hradec – RA z Hradce karton 4, ze dne 16.5.1520.
- Obr. 46. Adam I. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 18 mm, SOkA České Budějovice – CH.Ř., dodatky ze dne 17.7.1526.
- Obr. 47. Adam I. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 29 mm, SOA Třeboň, cizí rody karton 72, inv. č. 376, ze dne 30. 9. 1528.
- Obr. 48. Jáchym z Hradce – nar. 1526 zem. 1565, otec Adam I. Pán na Hradci, Hluboké, Žirovnici, manželka Anna z Rožmberka, synové Adam II. a Jindřich Adam zemřel mlád. Purkrabí na Karlštejně, komorník a 1554 nejv. kancléř, důvěrník krále Ferdinanda. Zahynul tragicky ve věku 39 let, když se probořil most přes Dunaj ve Vídni. R.1561 obdržel řád zlatého rouna. Pečeť prům.19 mm, SOkA Č.Budějovice – CH.Ř.23, z roku 1561.
- Obr. 49. Anna z Hradce – otec Jáchym, manžel Jindřich z Rožmberka, prům. pečeti 25 mm, SOA Třebeň, cizí statky karton 23, inv. č. 176 ze dne 15.4.1531.

obr. 37

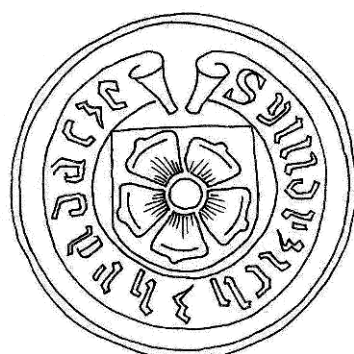
obr. 38

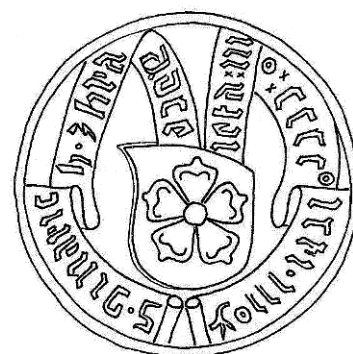
obr. 39

obr. 40

obr. 41

obr. 42

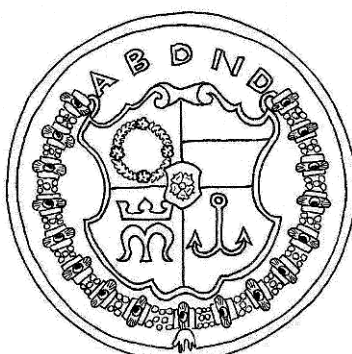
obr. 43

obr. 44

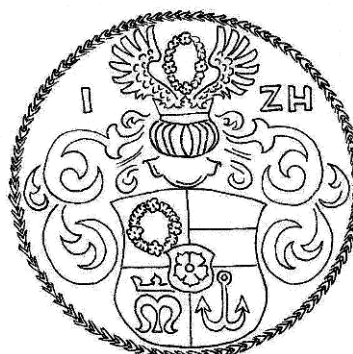
obr. 45

obr. 46

obr. 47

obr. 48

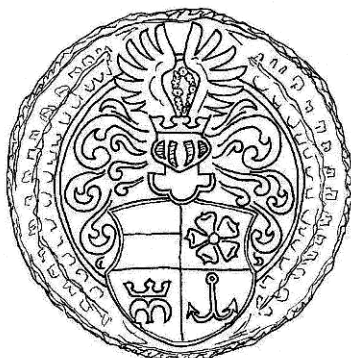
- Obr. 50. Zachariáš z Hradce – nar. 1527 zem. 1589, otec Adam I. Pán na Telči, Polné, Strmilově, Kunžaku, manželka 1. Kateřina z Waldštejna, 2. Anna ze Šlejnic, syn Menhart Lev zemřel mlád. Zastával úřady 1552 jako zemský sudí, 1563 nejv. hejtman, 1573 nejv. komorník. Vynikající hospodář, intelektuál, milovník starožitnosti, umění a jazyka českého. Pečeť prům. 28 mm, SOA Třeboň – CR registratūra karton 38, z roku 1561.
- Obr. 51. Zachariáš z Hradce – předešlý, pečeť prům. 16 mm, SOkA Č.Budějovice – CH.Ř. karton 12, ze dne 8.10.1568.
- Obr. 52. Zachariáš z Hradce – předešlý, pečeť prům. 24 mm, SOA Třeboň – cizí statky karton 133 inv. č. 78, z roku 1580.
- Obr. 53. Adam II. z Hradce nar. 1546 zem. 1596, otec Jáchym I. Vladařství se ujal 1568, v mládí hodně cestoval v doprovodu arcivévody Rudolfa, úřady 1585 nejv. kancléř, 1593 nejv. purkrabí. Manželka Kateřina z Montforku, syn Jáchym Oldřich a dcera Lucie Otilie. Pečeť prům. 38 mm, SOkA Č.Budějovice – CH.Ř. 13, z roku 1586.
- Obr. 54. Adam II. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 37 mm, SOkA Č.Budějovice – AM Lišov listiny inv. č. 8, ze dne 6.1.1582.
- Obr. 55. Adam II. z Hradce – předešlý, pečeť prům. 40 mm, SOA Třeboň – VS Hluboká inv. č. 188, z roku 1588.
- Obr. 56. Jáchym Oldřich z Hradce – nar. 1579 zem. 1604, otec Adam II. hned po smrti otce převzal veškerá panství, ale pro dluhy, které zůstaly po otci, je nucen prodat r.1597 Polnou a Přibyslav, 1598 Hlubokou s Lišovem a Protivín. Zastával úřady cís. rada a purkrabí na Karlštejně. Manželka Marie Maxmiliána von Hohenzoller, neměl dědice. Pečeť prům. 38 mm, SOkA Č. Budějovice – AM Lišov, č. 9 ze dne 4.5.1598.
- Obr. 57. Jáchym Oldřich z Hradce – předešlý, pečeť prům. 37 mm, SOA J. Hradec – RA z Hradce listiny 472 / 344, ze dne 15.8.1602. Poslední mužský potomek.
- Obr. 58. Lucie Otilie z Hradce – nar. 1582 zem. 1633, provdaná za Viléma Slavatu z Chlumu a Košumberka. Otec Adam II. Po smrti svého bratra Jáchyma Oldřicha zdělila veškerá panství pánů z Hradce jako poslední z rodu. Pečeť prům. 34 mm. SOA Hradec, RA. Slavatové listiny 37 / 508, ze dne 23.4.1624.
- Obr. 59. Oldřich z Hradce – nepatřil k rodu, ale zastával úřad purkrabího na zámku. Pečeť prům. 21 mm, SOA J.Hradec – RA z Hradce, listiny 198 / 165, ze dne 9.8.1483.
- Obr. 60. Markéta Čapková z Hradce – měšťanka a vdova po Matěji, písaři na zámku, iluminátorovi a opisovači knih. Pečeť prům. 20 mm, SOA J.Hradec – RA z Hradce listiny 196 / 152, ze dne 8.1.1474.

Literatura:

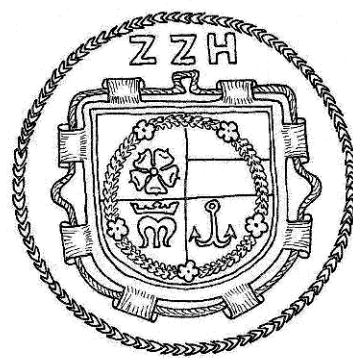
F. Rull	Monografie města Hradce Jindřichova 1875
K. Stloukal	Konec rodu pánů z Hradce
JSH 1964	
F. Teplý	Dějiny města Jindřichova Hradce 1927
A. Sedláček	Hrady, zámky a tvrze království českého díl IV. 1995
A. Sedláček	Atlas erbů a pečeti díl V.

obr. 49

obr. 50

obr. 51

obr. 52

obr. 53

obr. 54

obr. 55

obr. 56

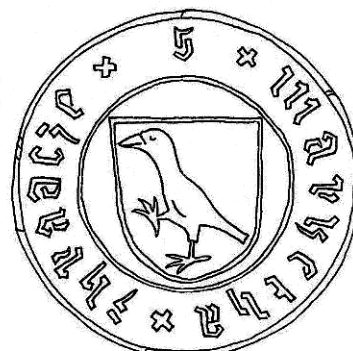
obr. 57

obr. 58

obr. 59

obr. 60

Ke křesťanským svátkům vánočním patří též betlém, lidově jesličky. Pěkným vyřezávaným betlémem se může pochlubit kostel sv. Petra a Pavla v Hosíně. Je celý ze dřeva a v kostele je od vánoc roku 1893. Nahradil tak betlém malovaný, který byl již značně poškozený a zašlý. Tento betlém objednal a zakoupil v Tyrolsku v Gröden u dovedného sochaře kaplan František Husar na přání paní Rozálie Kubešové z Opatovic č.p. 4, která ho zaplatila a darovala kostelu. O vánocích býval betlém vystavován ve starém kostele na hlavním oltáři. V novém kostele byl vystavován v kapli sv. Kříže na oltáři stejného jména, nyní je stavěn před oltářem Panny Marie Lurdské.

Nešetrným zacházením s figurkami, obzvlášť v 60. letech 20. století, kdy si s nimi na faře hrály děti, byly některé značně poškozené. Drobné části ulámané. I v takovémto stavu býval každé vánoce vystavován, jak takový betlém vypadal a jaký byl na něho pohled si jistě dovede každý představit. Tyto polámané figurky jsem na počátku 70. let 20. století amatérsky opravil. Chybějící části jsem vyřezal z lipového dřeva a natřel nitrocelulózovou barvou. Poškozena byla figurka sv. Josefa, které chyběla část pravé ruky, u ovcí byly ulámané nohy a uši, u husí nohy. Nejmladší figurky jsou beran a tři husy, které jsem vyřezal též z lipového dřeva v roce 1974. V betlému je nyní 51 figurek, kde nejvyšší je slon a velbloud s výškou 46 cm, postavy lidí mají výšku přes 30 cm.

V tomto stavu můžeme betlém vidět každé vánoce vystavený v hosínském kostele. Na prvním obrázku je figurka stojícího sv. Josefa vysoká 34 cm, na druhém obrázku je figurka klečícího krále Kašpara vysoká 26,2 cm, na třetím obrázku je figurka berana vysoká 9,1 cm.

Použitá literatura a prameny :

SOka Č.Budějovice – FÚ Hosín, Pamětní kniha farnosti hosínské, kniha č. 1, str. 85.

Po čase se opět scházíme při představení nově udělených obecních symbolů Jihočeského kraje. První obcí s nově uděleným znakem je obec **Dříteň**. Tato obec leží přibližně 25 km severozápadně od krajského města a sdružuje pod sebou okolní sídelní celky. Obec Dříteň leží mimo hlavní dopravní tahy v oblasti Zbudovské pánve v kraji blat mezi rybníky a první písemná zmínka o ní pochází z roku 1432. V této nejstarší době byl vlastníkem obce a širokého okolí rod pánů z Malovic. Celá obec je tedy poměrně velice starým sídlem, kde stála původně dřevěná tvrz, po jejímž vyhoření zde byl Antonio de Maggim v letech 1669 – 1674 postaven jednopatrový, barokní zámek. Obec byla vždy součástí hlubockého panství a jejími vlastníky byl kromě pánů z Malovic, kterým bylo panství po Bílé Hoře zkonfiskováno např. Baltazar Marradas y Zigu a následně Schwarzenbergové. Ještě o něco starší jsou Chvalešovice, které jsou uváděny v písemných pramenech již v roce 1387, a které jako jedna z mála obcí náležela k jinému panství. Panské sídlo je zde doloženo až kolem roku 1440, kdy Chvalešovice vlastnil Petr Strouh z Chlumku. Dochovala se zde velice zajímavá stavba tvrze v původní podobě, která je kryta třemi rovnoběžnými polovalbovými střechami. Zpracovatelem návrhu znaku byl Ing. Milan Daněk. Vycházel při jeho návrhu ze znaků výše zmíněných majitelů obcí – Malovců a pánů z Chlumku – barva štítu byla kombinací barev štítu obou rodů – modré Malovců a červené Strouhů z Chlumku. Symbol poloviny koně ze znaku Malovců byl součástí zadání ze strany obce, jejíž zastupitelé si tento symbol přáli mít ve znaku. Znak a propor byl obci udělen dekretem Parlamentu ČR dne 3.12.2004. Jeho popis z dekretu je následující: „**V modro-červeně šikmo děleném štítě polovina zlatého koně ve skoku s červeným uzděním**“.

Obec **Mydlovary** je další z obcí, které nově získaly právo užívat znak a prapor. Leží v severozápadní části okresu České Budějovice přibližně 7 kilometrů severozápadně od Hluboké nad Vltavou. Přesné období, kdy byla tato obec založena není známo. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1368. Název obce vznikl pravděpodobně jako odezva na činnost, kterou se odváděly dávky vrchnosti, tedy vaření mýdla. Obec patřila vždy k hradu Hluboká, byla tedy původně panstvím knížecím a později královským. Podle zápisu z roku 1490 byla dokonce pustá, neobydlená. Nové osídlení, převážně němcí je spojováno s nálezem železné rudy v okolí obce a s jeho těžbou. Obec se postupně rozrůstala a v roce 1920 došlo k oddělení Zahájí od Mydlovar. V letech 1921-1924 byla u obce postavena tepelná elektrárna, využívající spalování lignitu, jehož naleziště je nedaleko obce. Tato elektrárna byla po určitou dobu významným dodavatelem elektrické energie pro oblast jižních Čech. V roce 1924 byla provedena elektrifikace obce. V roce 1960 začala výstavba podniku MAPE, který prováděl chemickou úpravu uranových rud. V roce 1963 došlo k sloučení obcí pod střediskovou obec v Dívčicích, které trvalo až do roku 1990, kdy se obec Mydlovary osamostatnila. Roku 1991 byla ukončena činnost v podniku MAPE a v současné době se hledají řešení, co s rozsáhlými kališti, které zde po její činnosti zůstaly. Znak byl udělen rozhodnutím PČR dne 9.1.2003 jeho vzhled vyplynul po dlouhých jednáních zpracovatele Ing. Milana Daňka se zastupiteli obce. Je v něm kaplička, která je zároveň jedinou historickou památkou obce a hornická kladívka jako upomínka na těžbu lignitu. Popis tohoto znaku z dekretu Parlamentu ČR je následující: „**V modro-zeleně děleném štítě čelně postavená stříbrná kaple s dveřmi, černým kruhovým oknem, provázená vlevo nahoře zlatými hornickými kladívky**“.

Obec **Pístina** leží asi 2 km jižně od Stráže nad Nežárkou. Název obce pochází ze staročeského „Piesčina“, označující písčinu. O Pístině známe dosud nejstarší písemnou zmínku z roku 1392. Historicky cennou památkou obce je především kaple na návsi, která byla v roce 1824 vystavěna z prostředků místních obyvatel. Od roku 1995 je obec vyhlášena vesnickou památkovou zónou. Autor návrhu znaku a praporu obce PhDr. Karel Maráz, Ph.D. při zpracování znaku vycházel z názvu a historie obce. Název vyjadřuje zlatý štít, jenž

znázorňuje písčinu. Historie obce je obsažena v polovině zlomeného modrého kola sv. Kateřiny, které je zasvěcena místní kaple a rovněž v modré pětilisté růži pánů ze Stráže, neboť jim a k panství Stráž (nad Nežárkou) po většinu své existence Pístina náležela. Prapor obce vychází ze znaku a je heraldický. Parlament České republiky udělil Pístině dekretem obecní znak a prapor dne 5. února 2004. Znak obce je popisován následovně: **„Ve zlatém štítě nad dolní polovinou zlomeného modrého kola sv. Kateřiny modrá růže se zlatým semeníkem a zelenými kališními lístky“**.

Obec **Lužnice** leží přibližně 7 km severně od Třeboně. Z minulosti obce i jejich pamětihodností a dominant uvedme alespoň toto. Dosud nejstarší zmínka o obci pochází z roku 1371. Před 2. červnem 1409 sídlili ve vsi a jejím okolí lapkové jménem Matěj a Nuozka, kteří měli ve vsi komplice jménem Ctibor a úkryt našli v nedalekém lese Tisý. V obci vlastnil majetek také nižší šlechtic Jan, řečený Kbelec, bratr opata třeboňského augustiniánského kláštera Jana (+ 1450). Tento majetek roku 1433 postoupil právě opatu Janovi. Do majetku Rožmberků přešla Lužnice patrně s nedalekou Lomnicí (nad Lužnicí), resp. lomnickým zbožím za Oldřicha II. z Rožmberka. Když obléhání Lomnice vojsky Oldřicha z Rožmberka spolu s budějovickým vojskem nevedlo po devět měsíců k výsledku, došlo mezi Oldřichem II. z Rožmberka na jedné straně a nejvýznamnějším tehdejším tábořským hejtmanem Bedřichem ze Strážnice a Tábořem na straně druhé k dohodě. Smířčí smlouva byla zlistiněna na Třeboni 12. listopadu 1435 a krom jiných sporných věcí obou stran řešila především vydání Lomnice s příslušenstvím do rukou Oldřicha II. z Rožmberka. Pán červené pětilisté růže se stal jejím držitelem za 500 kop grošů českých, které měl vyplatit Bedřichovi ze Strážnice a rovněž za umožnění klidného odchodu lomnické posádky na Tábor, přičemž ta si mohla vzít rovněž zásoby, zbraně a vězně, které v Lomnici měla. Přes protest zástavních majitelů lomnického zboží, kterým bylo toto zastaveno v roce 1420 resp. 1437, si Lomnici s příslušenstvím krumlovský magnát ponechal. Spor, k němuž tak došlo, se táhl několik let a uzavřen byl teprve v roce 1441 jistým kompromisem, kdy Rožmberk vyplatil zástavní sumu Janovi z Hradce a ten mu za to vydal zápisnou listinu. Event. nároky pánů z Ústí a jejich dědiců pánů ze Stráže zůstaly oslyšeny. Lomnické zboží, jehož součástí byla již zřejmě tehdy také Lužnice, bylo přivtěleno k třeboňskému panství. Lužnice se může pochlubit na návsi nádherným selským barokem. Nedaleko obce - částečně v jejím katastru - se nachází náš největší zachovaný rybník Rožmberk, dílo Jakuba Krčína z Jelčan dokončené roku 1590. Nedaleko jeho hráze najdeme rožmberskou baštu z roku 1587, upravenou roku 1677 a renovovanou v letech 1877-1879. Na opačné straně obce za řekou Lužnicí leží významná přírodní památka - Slepíčí vršek - písčná duna s pískomilnou flórou a faunou. Autorem návrhu obecního znaku a praporu je PhDr. Karel Maráz, Ph.D., který při zpracování znaku vycházel z několika významných skutečností. Především obcí protéká jedna z nejznámějších českých řek, která s ní má dokonce stejné jméno - Lužnice. Mohla by tudíž být rovněž považována za tzv. mluvící znamení obce, a to snad i přesto, že název obce Lužnice bývá v literatuře – spíše tradičně - odvozován od močálů či louží, které zde dříve byly, nebo od luhů a travnatých rovin. Zmíněné tzv. mluvící znamení je tak vyjádřeno zvlněným kosmým břevnem. Další figury návrhu znaku již pocházejí z historie a dominant obce. Historie obce je zastoupena červenou pětilistou růží Rožmberků, patrně její nevýznamnější vrchností. Konečně zelený dubový lístek připomíná staleté duby na hrázi rybníka Rožmberka. Stříbrná tinktura štítu symbolizuje jak jednu z tinktur Rožmberků, tak Landštejnů, prvních majitelů obce a Třeboňska. Parlament České republiky udělil Lužnici dekretem obecní znak a prapor dne 9. června 2004. Znak obce je popisován následovně: **„Ve stříbrném štítě kosmé modré vlnité břevno provázené nahoře červenou růží se zlatým semeníkem a zelenými kališními lístky, dole kosmým zeleným dubovým listem“**. Prapor obce vychází ze znaku a je heraldický.

Barevná vyobrazení znaků najdete na druhé straně obálky.

Tato pověst je zaznamenána v hosínské farní kronice, kdy na zdejší faře byl farářem Ferdinand Ritter. Text je opsán bez gramatických úprav.

„Dříve nežli přikročím k dalšímu líčení osudů kostela a fary Hosínské, mám za přiměřené uvést veškeré známosti o kostele a faře, jak je podává starobylá tradice.

Původní kostel byl romanská kaple, vystavená od tehdejšího neznámého zemana zdejšího pro domácí lid, osada však ještě nebyla : byly to počátky osazení a pomalé pokřesťanění řídkého zdejšího obyvatelstva : krajina čili rovina kolem nynějších Budějovic byla ještě rozsáhlý močál, pokrytý lesem a plný dravé zvěře. Proto lidé utíkali se na blízký kopec, když od dříve usedlých pohostině přijati byli (útočiště vůkolního obyvatelstva nazývalo se tedy Hostyn) a drevené hradby proti útokům dravé zvěře si pořídili (odtud farské pole nazvané nyní „ na hrobcích .”) Obyvatelstvo se zde množilo, vůkolní obce se hlásily, kaple nedostačovala, (byla mezi tím okrášlena malbami nástěnnými) od neznámého mistra, vyobrazujícím umučení sv. Markety na jižní straně a na severní straně rovněž podobným obrazem, kterýž ale proražením oken zničen byl – o celé této davé malbě nevědělo se nic, až přistavbě nového kostela vrchní knížecí p. ingenier Jan Sedláček, tušením veden, dal omítku kaple oklepati zkušeným rukou akademického malíře p. Kuby z Budějovic; a hle objevily se starodávné malby. Proto muselo se přikročiti k rozšíření, kapli nechali stát a zgotizovali a přistavěli k ní na jih gotické presbyterium zděné dosti nízké a neprostranné, aby lid na služby Boží přicházející, nemusel stát venku na dešti, větru, sněhu, postavila se k presbyterium na západní stranu dřevěná kolna se šindelovou střechou spočívající na čtyřech dřevěných sloupech, což všecko muselo se stát k konci třináctého století. Zemanská rodina zdejší mezi tím vymřela, poslední byly dvě panny, které odkázaly všechn svůj statek zdejšímu kostelu a faře, čímž nabyly velkých pozemků. Jedna z nich umřela ještě mladá, byla zde pochována a tělo její proměnilo se v mumii, která z piety uložena byla v bývalé zdejší kostnici, která byla na severní straně kostela a kolem kostela býval hřbitov. Kostnice ta, nevím kdy vystavěná, nejspíš spolu s kostelem, byla zděná prejzemi pokryta : měla dvě malá okýnka na ves, z nich ovšem kosti čouhaly a mnohým pánům do fary přijíždějícím strachy naháněly. Dveře do kostnice byly na hřbitově, as po 2 – 3 schodech vstoupilo se do kostnice, kdež proti dveřím vnitř byla volná chodba as metr široká a po obou stranách nakupeny byly staleté kosti zemřelých osadníků až ku střeše, na levé straně navrch ležela zmíněná mumie, lidská kostra potažená kuží jako zažloutlým pergamenem. Nepůsobila žádné hrůzy pohledem na ni, tělo bylo úplně pohromadě než hlava byla oddělena, vše souviselo jako při čerstvé mrtvole, jen maso a krk scházel, vše bylo vyschlé. Lidé často chodívali se podívat na pannenskou kostru, byla prostřední velikosti. Za mých kaplanských let chodívalo se o památce věrných duší vždy ke kostnici a tam se konaly modlitby jako na novém hřbitově. Na počátku štyrnáctého století byla již osada celá : patřily sem obce Hosín, Hrdějice, Opatovice, Hluboká, Bavorovice, Dasný, Zlatejševce, Dobřejovice, Chotýcany, Lhotice, Červený Ujezdec“.

Vidi in visit. can. die 23. Mají 1905

P. Sukdol ep. vic. fos.

Použitá literatura a prameny :

SOkA Č.Budějovice – FÚ Hosín, Pamětní kniha farnosti hosínské, kniha č. 1, str. 475-476

Nástěnné malby objevené v roce 1901 a restaurované ak. malířem Ludvíkem Kubou v téže roce. Dalšího restaurování se malby dočkaly ve druhém pololetí roku 1994 restaurátorem panem Aloisem Martanem.

Celkový pohled na výmalbu kaple v kostele sv. Petra a Pavla v Hosíně

Detailní pohled na část výmalby kaple v kostele sv. Petra a Pavla v Hosíně
foto Milec Miroslav

Tak jako každý rok i letos jsme uspořádali celkem dva výlety pro milovníky kulturních památek. V letošním roce naše cesta vedla v červnu na sever a v září na západ naší vlasti. První zájezd se konal v neděli 25.června a po průjezdu Prahou jsme se začali rozhlížet, kdy už konečně zahlédneme cíl naší cesty. První naše zastávka byla v městečku Budyně nad Ohří, kde jsme si prohlédli velice zajímavý, původně královský hrad. Výjimečně jsme měli domluvenou i prohlídku vnitřku objektu, vzhledem k tomu, že vnitřní výzdoba je velice zajímavá.

První zmínka o Budyni nad Ohří pochází z listiny, kterou vydal na Budyni Přemysl Otakar I. Roku 1218 – v té době již musel minimálně královský dvorec v Budyni stát. V 80 až 90 letech 13.století poblíže tehdy již hradu vzniklo při obchodní stezce z Prahy na severozápad tržní středisko a později město. Hrad byl vybudován jako vodní a jeho dispozice byla pravděpodobně stejná jako u obdobných hradů v Písku či Poděbradech. To znamená, že hrad byl součástí opevnění, které bránilo celé město. Až do roku 1335 byl hrad královským majetkem, i když ne celou dobu byl v rukou vladaře – byl občas používán jako zástava, když panovník potřeboval finanční hotovost. Roku 1335 byl ale prodán králem Janem Lucemburským velmoži Zbyňku Zajíci z Valdeka, a rok na to stejní pánové vyměnili svá panství Žebrák za panství Klapý, nacházející se nedaleko Budyně. Následně pravděpodobně došlo k přejmenování hradu, stojícího na vrcholu hory Klapý na Házmburk, protože tento hrad se na dlouhou dobu stal rodovým panstvím Zajíců z Házmburka.

Zajímavým údajem bylo například to, že Jan z Házmburka si ze svých cest přivezl na začátku 16.století z Palestiny tzv. „budyňského draka“. Jednalo se vlastně o exemplář krokodýla nilského, který dodnes tvoří výzdobu jedné ze zámeckých místností a je také vidět na freskách, které zdobí tzv. „Zlatý sál“. Počátkem 17.století, za vlády Jana Zbyňka Zajíce z Házmburka se na Budyni vystřídalo několik zajímavých hostů – kromě hvězdáře Tycha de Brahe a německého hvězdáře Adolfa Sebalda zde pobívali alchymisté Bavor Rodovský z Hustířan a do r. 1604 zde žil polský šlechtic, básník, spisovatel a rodopisec Bartoloměj Paprocký z Glogol – zde bylo pravděpodobně napsáno dílo „Diadochus“, které pan Zajíc vydal vlastním nákladem. Posledním vlastníkem Budyně z řad rodu Zajíců byl Jaroslav Zajíc z Házmburka, jehož smrtí v roce 1663 vymřel rod po meči.

Házmburk

Po prohlídce vnitřku hradu, muzea a alchymistické dílny ve sklepení jsme pokračovali v cestě na hlavní cíl naší cesty – zříceninu hradu Házmburk. Již nedlouho po vyjetí z Budyně se před námi objevil na osamoceném vrchu „Klapý“ – majestátný, hrozivý černý monument vyzařující sílu. A čím více jsme se k němu blížili, tím větší byla jeho velkolepost. Hrad totiž stojí na ojedinělém čedičovém kopci s vrcholem ve výšce 418 m. Autobus našťestí vystoupal až asi do 1/3 výšky kopce, takže jsme měli kus cesty nahoru ušetřený. To jsme ale ještě nevěděli, že část výletníků při cestě nahoru „zakufruje“ a vydá se cestičkou spíše určenou pro horské kozy. Vzhledem k tomu, že jsem byl až na konci celého hada výletníků – šel jsem za těmi, kteří odbočili z cesty – teprve v okamžiku, kdy cesta vedla „šplhem“ přes hradby a dále po holém „krpálu“ až k hradbám pod černou věží jsem zjistil, že tudy turistická cesta nevede. Ale na vrácení už bylo bohužel pozdě. Po výstupu až na vrchol jsme postupně shlédli jak černou, tak i bílou věž, která zároveň slouží jako rozhledna, a po nezbytné „vrcholové fotografii“ jsme se shromáždili u černé věže, kde jsme vyslechli několik informací z historie hradu.

První písemnou zmínkou o tomto hradě je Hájkova Kronika česká, podle které údajně na vrchu Klapém stál hrad již v roce 754. Jestli je tento údaj pravdivý či nikoli v současné době těžko posoudíme, nicméně archeologické vykopávky potvrdily, že osídleno bylo úpatí kopce již v mladší době kamenné. Ale něco pravdy na tom asi bude, protože zmínka je potvrzena v Dalimilově kronice i Kosmově kronice. Hrad byl pravděpodobně pouze dřevěný, takže se po něm nich nedochovalo. Kamenný hrad na vrchu Klapý byl postaven příslušníky rodu Lichtenburků pravděpodobně ve 13.století – zakládací listina se sice nedochovala, ale roku 1292 udělil Heiman z Lichtenburka práva nedalekému městečku Libochovicům. Později, roku 1335 získal hrad „Klapý“ od Hynka z Lichtenburka český král Jan Lucemburský. Dlouho jej ale nedržel, protože jej obratem prodal Zbyňku Zajíci z Valdeka. Nový majitel nechal změnit jméno hradu na Hasenburg a tento hrad se nadlouho stal rodovým sídlem Zajíců z Házmburka. Příslušníci rodu hrad zdokonalovali, přistavovali paláce a věže. Rod sídlil na hradě až do konce 15.století. Následně přestěhoval rod své sídlo do pohodlnějších prostor v Budyni nad Ohří. Majitele změnil hrad až roku 1558, kdy jej koupil Jan starší z Lobkovic, nicméně jeho potomkům bylo celé libochovické panství roku 1594 konfiskováno. Nějaký čas jej vlastnila královská komora, ale roku 1602 jej získal k doživotnímu užívání sedmihradský vévoda Zikmund Bátorý, vnuk polského krále. Od roku 1613 patřil hrad Šternberkům a od roku 1676 Ditrichštejnům. V té době byl již hrad neobývaný, dokonce roku 1586 se již v pramenech uvádí jako pustý. Posledními šlechtickými majiteli hradu byli Herbersteinové, na něž přešel celý libochovický majetek dědictvím v roce 1858. Po roce 1945 byl majetek rodu zkonfiskován a v současné době je ve vlastnictví státu.

Cesta zpět k autobusu proběhla dobře, protože jsme použili turistickou stezku, po které jsme původně měli jít nahoru. Po nezbytném doplnění tekutin v hospůdce u parkoviště jsme se vydali k naší další zastávce, kterou bylo městečko Libochovice se svým zámekem. V něm právě na náměstí probíhala místní dětská akce. Naším cílem byl zámek, který leží na začátku parku na břehu řeky Ohře. Na prohlídku interiérů zámku nebyl dostatek času, takže jsme si prohlédli zámecké nádvoří a park, kde jsme se u kašny chvíli zdrželi.

První písemná zmínka o Libochovicích pochází z počátku 13.století, kdy se čeští králové snažili zakládat městečka, v nichž se rozvíjela různá řemesla. „Hrazené městečko s tvrzí“ bylo úzce spjato s hradem Klapým, který založil rod pánů z Lichtenburka – tvrz byla zpočátku pouze dřevěná, později kamenná. Počátkem 14.století vlastnil hrad i městečko Libochovice král, který jej roku 1336 prodal Zbyňku Zajíci z Házmburka. Roku 1424 byly Libochovice i s tvrzí vypáleny vojskem Jana Žižky z Trocnova, který táhl z Loun proti Pražanům. Po husitských válkách bylo městečko i tvrz obnovena. Ale již koncem 15.století byla v zemských deskách tvrz uváděna jako zpustlá. Roku 1558 koupil libochovické panství Jan starší z Lobkovic a na místě zpustlé tvrže nechal vystavět jednopatrový renesanční zámek. Císař

Ferdinand I. Povýšil Libochovice na žádost jejího nového majitele na město. Noví majitelé se zasloužili o rozvoj řemesel ve městě, ovšem za cenu katolizace tehdejšího obyvatelstva. Jiří z Lobkovic byl roku 1594 zatčen a doživotně uvězněn na hradě Lokti za velezradu a jeho majetek byl zkonfiskován a obhospodařován královskou komorou. Roku 1602 získal Libochovice k doživotnímu užívání Zikmund Báthory, ale po jeho uvěznění přešel majetek roku 1613 do vlastnictví Adama ze Šternberka. Za třicetileté války panství trpělo častými přechody vojsk a roku 1661 lehla popelcem jak polovina města, tak i zámek. Vzhledem k tomu, že obnova by byla značně náročná, prodali Šternberkové roku 1676 panství rakouskému šlechtici Gundakarovi Dietrichsteinovi. Roku 1683 přistoupil nový majitel panství k rekonstrukci zámku, která byla dokončena v roce 1690. Zámek patřil Dietrichsteinům až do roku 1849, kdy přešel dědictvím na rod pánů z Herbersteina, jimž patřil až do roku 1945, kdy byl majetek rodu zkonfiskován.

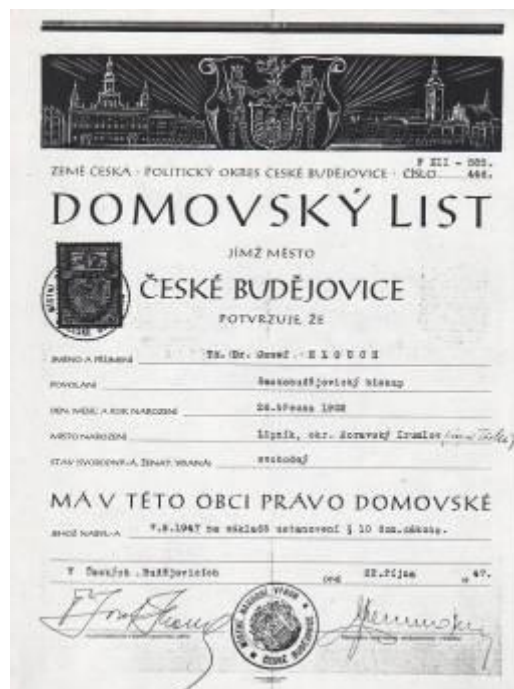

Znak nad vchodem do zámku v Libochovicích

Kromě výše zmíněných zastávek na nás ještě čekala zastavení ve Slavětíně, kde jsme si prohlédli románský kostel sv. Jakuba s krásnými heraldickými nástěnnými malbami a figurálním náhrobním kamenem, v obci Peruc jsme navštívili jak Oldřichův dub, tak i Boženinu studánku a prohlédli si barokní kostel a empírový zámek a nakonec jsme se zastavili u nedokončeného klášterního kostela řádu klarisek v Panenském Týnci. Poté již jsme spěchali domů.

Devátý (nepočítáme-li „mezibiskupa“ ThDr. Karla Průchu) českobudějovický biskup římskokatolické církve, ThDr. Josef Hlouch, se narodil 26. března 1902 v Lipníku u Třebíče. Na kněze byl vysvěcen 5. července 1926 v Olomouci. Po krátkodobém působení ve Spálově, v Kladkách u Prostějova, Jesenici a v Branticích u Krnova zakotvil jako expozita v Olomouci-Hodolanech, kde rozvinul své pastorační úsilí. Na doktora teologie byl promován na Cyrilometodějské fakultě Palackého univerzity v Olomouci dne 15. listopadu 1934. Na téže fakultě nastoupil jako profesor pastorační teologie roku 1934. Nejprve jako asistent, pak docent a později jako řádný profesor. V době nacistické okupace, kdy byly u nás vysoké školy zavřeny, pracoval jako exercitátor a kazatel – misionář nejen na Moravě, ale i v Čechách.

Bulou papeže Pia XII. ze dne 25. června 1947 byl jmenován českobudějovickým biskupem. Konsekraci (biskupské svěcení) přijal v olomoucké katedrále 15. 8. 1947. Hlavním světitelem byl papežský nuncius, Dr. Xaverius Ritter, spolu světiteli byli pražský arcibiskup Josef Beran a Stanislav Zela.

Intronizace (slavnostní nastoupení do úřadu) se uskutečnila v Českých Budějovicích 7. 9. 1947. Bylo to ve velmi radostné atmosféře, protože diecéze neměla biskupa sedm let, protože nacisté nedovolili po smrti Hlouchova předchůdce Šimona Bárty (+7.5.1940) žádného biskupa. Ihned po svém nastoupení do úřadu vyvinul biskup Hlouch velké úsilí, aby poznal diecézi a zjistil její potřeby. Bylo mu 45 let, byl mladý, nadaný, nikdo netušil, jaké rudé mraky se stahují nad naší zemí. V letech 1950–1963 byl nezákonně internován komunistickou mocí, kvůli níž nemohl v letech 1950–1968 řádně vykonávat biskupský úřad.

Zajímavé je přečíst si kádrový posudek, který na biskupa Hloucha sepsala komunistická tajná bezpečnost 13. února 1951: „ThDr. Josef Hlouch, narozený dne 26. března 1902, je římskokatolickým biskupem v Českých Budějovicích od 1. 10. 1947. Jeho postoj k lidově demokratickému zřízení jest nepřátelský. Svou nepřátelskou činnost vůči lidově demokratickému státu projevoval zvláště agilně v roce 1949 a 1950, kdy brojil proti režimu jak pastýřskými listy tak pomluvami a kázáními veřejně, ale i v soukromých hovorech. Ani dnes není lidově demokratickému zřízení nijak nakloněn, zůstává dále tvrdým třídním

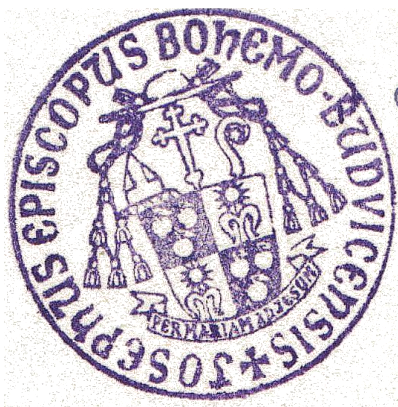
nepřítelem, ač některé věci, které jsou na něm lidovou správou žádány, vykoná a vyhoví v nich, a to neochotně a jen proto, aby tak získal další čas pro svou vyčkávací taktiku (sic!), než ze svého přesvědčení. Jest oddaný stoupenec náboženského přesvědčení, ale i politické linie Vatikánu. Jeho politická nebezpečnost tkví především v tom, že dovede dobře působit a získávat lid jak venkovský tak městský. Poukazujeme zde na fakt, kdy nastoupil v Budějovicích. Tehdy častými návštěvami v továrnách a při různých církevních slavnostech, sportovních utkáních si získával vliv i v řadách dělnických. Povahově jest ješitný, vychytralý, při tom velmi vzdělaný nejen v církevních věcech.

Biskupův bratr, tč. zaměstnaný na KNV Brno, byl několikrát návštěvou u zdejšího biskupa a domáhal se resolutně přístupu k němu, i když mu bylo dobře známo, že od června minulého roku jest k biskupovi dovolen přístup pouze po předchozím schválení – povolení. Toto nikdy nežádal a přijel přímo do Č. Budějovic. Jemu a jeho sestře. pí. Cejpkové byla poslední návštěva povolena u biskupa o svátcích vánočních (1950/51). Při rozhovorech, které jsme měli s bratrem biskupovým i jeho sestrou, zmíněnou Cejpkovou jsme vycítili, že s lidově demokratickým řádem nijak nesouhlasí.“

Návrat biskupa Hloucha z komunistické internace dne 9. června 1968 byl velkolepou oslavou. Vše se dělo v rámci tzv. Pražského jara, kdy lidé měli naději, že se komunistický režim uvolní a bude větší svoboda. Ve svém kázání při návratu do diecéze biskup Josef Hlouch mj. řekl: „Já jsem Josef, váš biskup! Vráťím se, vrátím se k vám, v biskupský ve svůj chrám, až vás jen uhlídám, Te Deum zazpívám, milione duší! Ta naděje prosvítala osmnáctiletou odloučenost. Když se mi před šestnácti lety v oné noci březnové, chladné a deštivé ztrácelo toto město a cesta vedla do neznáma, ne nebyl jsem ubohý. Na srdci jsem nesl velebnou svátost a jí žehnal jsem městům a dědinám a Bohu svěřoval tento kraj.“

Jenže přišla okupace komunistickými vojsky sousedních států a vše bylo při starém. Pan biskup Hlouch, jako vynikající pastýř, prošlý utrpením, byl všude vítán s velkou radostí. Udělil velké množství biřmování po celé diecézi. Jenže nemoci z komunistických žalářů, tvrdé jednání tehdejšího krajského církevního tajemníka a mnohé jiné věci, zlomily jeho srdce.

Zemřel na srdeční záchvat ve své biskupské rezidenci dne 10. června 1972. Jeho pohřeb 16. června 1972 byl, přes všechna protiopatření komunistických úřadů (např. nejezdila městská doprava ke hřbitovu a lidé museli jít pěšky) obrovskou manifestací věřících. Biskup Josef Hlouch byl českobudějovickým biskupem celkem 25 let, ale z plné práce ve své diecézi se mohl těšit jen sedm let. Většinu svého biskupského úřadu tedy protrpěl ve vězení a nucené internaci.

Za svůj znak si Josef Hlouch zvolil atributy, které vyjadřovaly jeho náboženské cítění. Byl velkým ctitelem Eucharistie (zářící zlatá hostie) a Panny Maria (iniciála M ve znaku). Jeho celoživotním heslem bylo *Skrze Marii k Ježíši*. Zbytek jeho erbu tvořily atributy českobudějovické diecéze (jablka symbolem sv. Mikuláše, patrona diecéze).

Popis znaku: štít čtvrcený, v 1. a 4. černém poli tři zlatá jablka s lístkem na stopce (2+1). Ve 2. a 3. modrém poli unciální iniciála M (Maria) převýšená zářící zlatou hostií. Za štítem latinský kříž provázený vpravo mitrou, vlevo ven obrácenou berlou. Vše převýšeno biskupským kloboukem. (viz. otisk razítka)

Prameny a literatura:

Osobní archiv Aloise Sassmanna

V rámci **Klubu přátel Českých Budějovic** pracuje **samostatná Sekce heraldiky a genealogie**, která se schází každou druhou sobotu v měsíci (**13.1. ; 10.2. ; 10.3. ; 14.4. ; 12.5. a 9.6.)** v klubovně Klubu přátel Č.B., na Náměstí Přemysla Otakara II. č. 35 (Dům umění vedle bývalého hotelu Slunce, dnes Dvořák, vchod pasáží k antikvariátu a po schodech nebo výtahem do 4.patru) v 9.00 hodin dopoledne. Případní zájemci o některé z níže uvedených témat jsou vedením sekce srdečně zváni. Plánovaná témata jsou tato:

- Karel Pražák – Vystěhovalectví z Čech v 19. a 20.století
- JUDr. Ivo Hajn – Historie pivovarnictví v Českých Budějovicích
- Dr. Koubek Kristián – Člověk a jeho existence z hlediska genetických genealogií
- Alois Sassmann – Národnostní složení obyvatelstva na Novohradsku
- Mgr. Jiří Vnouček – Kaplický misál a jeho restaurování
- Mgr. Václav Vondra – Historie rodu Lannů

Kromě těchto pravidelných setkání pořádá sekce v červnu a září **autobusové jednodenní výlety tématicky zaměřené na kulturní památky České republiky**. V měsíci červnu výlet do jižní části Středočeského kraje. Bližší informace a závazné přihlášky přijímá osobně vedoucí výletu, p. Milec, na adrese Skuherského 35, nebo na telefonu 721 569 770 ve všední dny po 17.00 hodině.

Historický klub při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích pořádá pro své členy členské schůze s přednáškami. Tato setkání jsou vždy v pondělí od 16.45 hodin v budově Jihočeského muzea. V roce 2007 se tato setkání s přednáškou na níže uvedené téma uskuteční:

- 8.1. – Václav Březan, hovoří Dr. Aleš Stejskal
- 12.2. – Stůl a strava našich předků (15. až 18.století), hovoří Vladimír Šindelář
- 12.3. – Atributy svatých II.část, hovoří Jiří Hladký
- 16.4. – Sakrální gotika v jižních Čechách, hovoří Mgr. Karel Řepa
- 14.5. – Jižní Čechy ve 20.století, hovoří PhDr. Jiří Chvojka
- 11.6. – Manželství z rozumu Polyxeny z Pernštejna, hovoří Mgr. Václav Vondra
- 10.9. – Vojenská hudba, hovoří PhDr. František Fürbach
- 8.10. – O některých programech a projektech samostatného státu, které předcházely památný 28.říjen 1918, hovoří PhDr. Miroslav Pecha
- 12.11. – Nové archeologické poznatky z jižních Čech, hovoří Dr. Ondřej Chvojka
- 10.12. – Vánoce v jihočeském regionu, hovoří PhDr. František Krejča

Také Historický klub pořádá **tématicky zaměřené zájezdy**. Odjezd je vždy od budovy Jihočeského muzea. Plán zájezdů je následující:

- 28.4. – Praha – Karlov (muzeum kriminalistiky), Lhotka (kostel), Chabry (kostel), Olšany (nejstarší část hřbitova), vede Hedvika Ramešová, cena 250,-- Kč
- 26.5. – Průhonice, Lány, vede Dr. Václav Dvořák, cena 220,-- Kč
- 21.7. – Lnáře (zámek), Nebílovy (zámek), Kladruby (klášter), Stříbro (město), Chotěšov (klášter), vede Hedvika Ramešová, cena 250,-- Kč
- 18.8. – Plasy (klášter), Mariánská Týnice (klášter a muzeum), Zbiroh (zámek – J.V.Sládek), Hluboš (zámek – T.G.Masaryk), vede Hedvika Ramešová, cena 250,-- Kč
- 8.9. – Písecko, kde jsme ještě nebyli, vede Jiří Hladký, cena 200,-- Kč
- 22.9. – Budějovicko – Opatovice, Zbudov, Plástovice, Malé Chrást'any, Dobšice, Holašovice, vede Ivan Bartoš, cena 150,-- Kč
- 6.10. – Soudoměř, Záblatí, Zahájí, Týn nad Vltavou, vede Vladimír Šindelář, cena 180,-- Kč

V tomto díle si představíme poslední způsob dělení štítu v heraldice – dělení šikmé. Jedná se rovněž o heroldskou figuru, která vzniká rozdělením štítu čarou vedoucí od jednoho okraje štítu k okraji opačnému. Prosté šikmé dělení není tak častou erbovní figurou, proto si v dnešní galerii představíme mimo dvou rodů, jejichž znamením je prosté šikmé dělení štítu i dva rody, které ve znaku mají toto dělení doplněné další erbovní figurou. Pro tuto příležitost jsem vybral dva rody, které mají podobný znak – tedy alespoň tím, že oba rody mají ve znaku jak šikmé dělení, tak jeho doplnění figurou nadpřirozeným zvířetem – jedním z nich je jednorožec a druhým gryf a také tím, že tato nadpřirozená zvířata jsou ve štítu v opačných barvách – tedy jsou rozdělena v barvách štítu na každé polovici stejných, ale v opačném pořadí.

Prvním rodem, který si v dnešní galerii představíme jsou **Přepýšští z Rychemberka**. Jedná se o starý český vladýcký rod, jehož příslušníci sídlili od 14.století na hradě Rychenberg a v Přepýších ve východních Čechách. Ze známějších příslušníků tohoto rodu můžeme jmenovat Viléma, který byl za účast ve stavovském povstání odsouzen ke ztrátě hrdla, ale nakonec popraven nebyl – trest mu byl změněn na vězení. Zdeněk se přestěhoval roku 1609 na Moravu, kde později (1638 – 1641) získal úřad hejtmana Olomouckého kraje. Tato moravská větev rodu byla roku 1726 povýšena do panského stavu. Jan Václav byl posledním členem rodu a navíc dopadl velice neslavně – jak je v písemných pramenech uváděno „upadl do podivínství“, bydlel třicet let v pevně uzavřeném pokoji na zámku Evanovském spolu se dvěma psy, a nakonec byl roku 1765 v měsíci říjnu přepaden bandou lapků a „ukrutně zavražděn“.

Druhým rodem představeným v dnešní galerii jsou **Pátkové z Veleně**. Jedná se o rod původem z Moravy, připomínající se v průběhu 16.století. Jeho příslušník – Zikmund byl v letech 1564 – 1583 úředníkem na panství v Opočně.

Třetím rodem dnes představeným je měšťanský erbovní rod **Bochoufů z Polkenštejna**, který pochází z jihočeské Třeboně. Jeho příslušník – Lukáš získal erb a predikát roku 1570.

Posledním dnes představovaným a také asi nejznámějším a nejsklavnějším z představovaných rodů jsou **Jeníškové z Újezda**. Také tento rod pocházel z měšťanských poměrů a jeho kořeny je možno vysledovat do Domažlic, kde koncem 15.století sídlili předci rodu, kteří získali erb a predikát. Jedním z příslušníků rodu, který byl v rytířském stavu byl Jan Jeníšek, který sídlil na tvrzi Svrčovci v okolí Klatov. Další příslušník rodu – Přibík – v dobách stavovského povstání v Čechách byl na straně císařských, za což si vysloužil nepřízeň nekatolických stavů a dokonce i označení „zpronevěřilý syn vlasti“. Vzhledem k tomu, že stál na straně vítězů, po porážce stavů se vrátil z Vídně do Čech a jako královský prokurátor se i podílel na vyšetřování účastníků povstání. A stejně jako někteří další z řad české šlechty, která stála na straně císařských i Přibík Jeníšek z Újezda získal právě z pobělohorských konfiskátů velký majetek, jehož středem byla Březnice. Roku 1640 se stal nejvyšším písařem a svým potomkům zanechal nejenom velký majetek, ale i povýšení do říšského panského stavu. A i když rod v první čtvrtině 18.století nakonec vymřel, jejich znak nezanikl s rodem, protože přešel na základě dědictví do majetku dalšího českého rodu Krakovských z Kolovrat. Dodnes je proto možno spojený znak těchto dvou rodů vidět například právě na zámku v Březnici, nebo i na zámku Rychnově nad Kněžnou, který byl rodu v restitucích navrácen.

Literatura:

Jan Halada	Lexikon české šlechty, Akropolis, Praha 1999
J.Janáček, J.Louda	České erby, Albatros, Praha 1998
Milan Mysliveček	Erbovník I. + II. , Horizont, Praha 1990

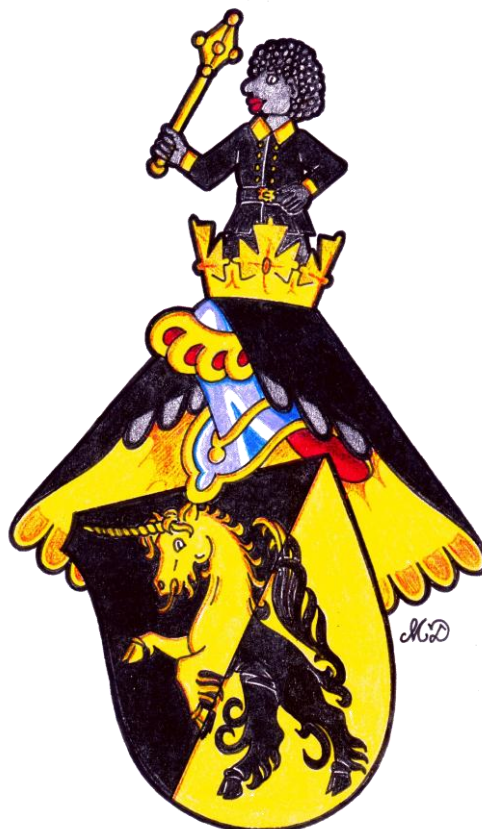
Přepýšští z Rychemberka

Pátkové z Veleně

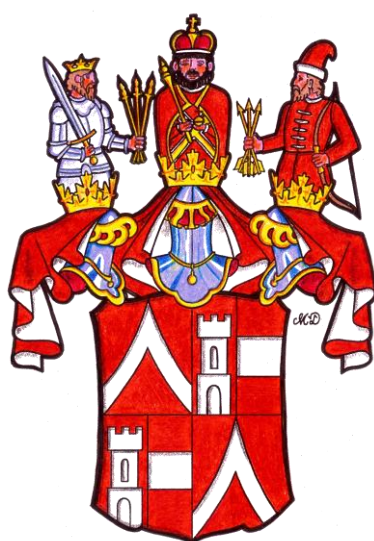
Bochoufové z Polkenštejna

Jeníškové z Újezda

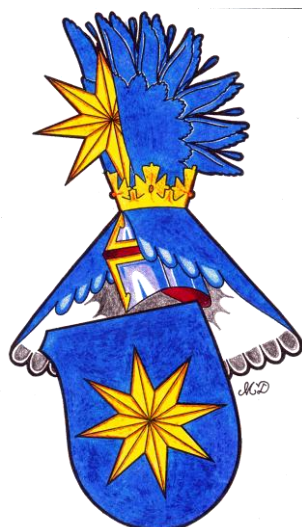
z Lichtenburka

z Herbersteina

**Bavor Rodovský z
Hustířan**

ze Šternberka

z Dietrichsteina

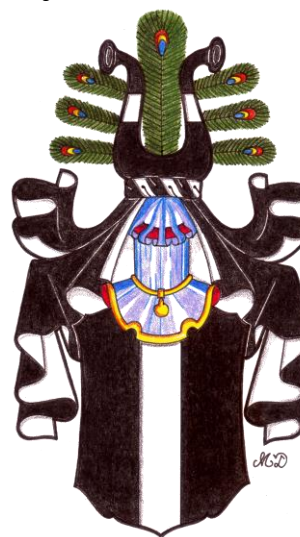
Zajícové z Házmburka

Popelové z Lobkovic

Zikmund Báthory

Tycho de Brahe